

Kalas György

Nyugat-dunántúli üvegsebkönyv

Előszó

Kedves Olvasó!

A kiadvány címe: *Nyugat-dunántúli Üvegsebkönyv*.

Ami a Nyugat-Dunántúlt illeti, arra még visszatérek. Az „üvegseb” a köztudatban leginkább a közpénzek és a köztulajdon (fel)használásának nyilvánosságát, a közfeladatot ellátó szervek működésének átláthatóságát jelzi. Egy működő demokráciában ugyanis alapvető elvárás, hogy bárki követhesse, miképpen bánnak a köz pénzével, kik és hogyan intézik a köz ügyeit. Ez a hatalom feletti ellenőrzésnek (a civil kontrollnak) a lényege.

Brosúrám elsődlegesen megcélzott rétege a polgárok, illetve a civil szervezetek - ebben a sorrendben. Először a *közérdeklő információk beszerzésének* jogi lehetőségeit tárgyalom ki, majd azt, hogy *miképpen vehetne Ön is részt a döntéshozatali eljárásokban*.

A kettő nyilván összefügg. Mondjuk Ön előbb kíváncsi lesz valamire (mert teszem azt hallott valamit, vagy szeretne valamit megtudni). Megírja tehát közérdeklő adatkérelmét az adatot kezelő Szervnek – és beszerzi tőle az információt. Aztán annak birtokában (mert kíváncsisága és mersze lendületet kapott) úgy dönt, hogy személyesen szeretne részt venni az ügy döntéshozatali eljárásában. Hogyan? – a brosúra segít Önnek ebben is.

Jelentősége miatt külön tárgyalom a helyi önkormányzatok működéséhez, közpénz- és közvagyon felhasználásához kapcsolódó információkhoz való hozzáférést. Röviden jelzem a jogorvoslati lehetőségeket is és végén segítségül felsorolok néhány „adatvadászatot” segítő gyakorlati tanácsot, címet is.

A szövegben felbukkanó keretes részek a téma speciális környezetvédelmi vonatkozásait „tálalják”, és rendszeresen felbuk-

kan az Aarhusi Egyezményre való hivatkozás is. Ha a környezetünk és a közéletünk állapotára, a jövő generáció életfeltételeire gondolunk, akkor ez sem véletlen. Ez az Egyezmény számunkra minta: nem csupán a polgárok gyors, hatékony fellépéséhez szükséges kereteket rögzíti, de hangsúlyozott követelményként fogalmazza meg a hatékony és szolgáltató közigazgatás elvárását. Azt, hogy az adófizetők pénzén működő hivatalok nem uralkodhatnak a polgárokon.

A szövegben, de a kapcsolódó iratmintákban is nevesíték időnként a jogérvényesítésre, vagy annak segítésére hivatott Nyugat-dunántúli Szerveket, intézményeket. Végül is ez volt a feladatom – de ez nehogy elbizonytalanítson valakit!

A közérdekű adatkikérések gyakorlása, a döntéshozatalban való részvétel nem megyékhez, régiókhoz kötött – és nem is jogászkodás, hanem egy demokráciában általánosan elvárt cselekvési forma. A demokrácia ugyanis (így tanultuk) aktív, felelős polgárokat feltételez - akik a közügyekben tájékozottak és személyesen akarnak részt venni azok intézésében.

Tehát amit írtam, azt vegyék kérem magukra. Akárhol is laknak. Tekintsék olybá, hogy ez a füzet mindenki jogáról szól - mindenkinek. Mondhatnám azt is, hogy Önről írtam Önnek.

Azzal a meggyőződéssel, hogy az információs jogok kiteljesedésével visszaszorulhat végre a korrupció, javulhat a részvételi demokrácia gyakorlata, nőhet a politika iránti közbizalom, és új lendületet kaphat a szolgáltató közigazgatás kiteljesedése.

Szép új jövő – mi kell még?

Győr, 2013. december

Kalas György

„Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

Magyarország Alaptörvénye VI. Cikk (2)

I. Bevezetés

Nem véletlen, hogy a brosúrát az információs jogok „alkotmányos” felidézésével kezdem. Demokráciában élünk, ahol a szabad véleménynyilvánítás és közérdekű adatok megismerhetősége mindenki számára biztosított. **Alaptörvénybe** (Alkotmányba) vésett emberi alapjogokról van szó, nem pedig az aktuális hatalom kegyéről.

Ha például Ön közérdekű adat megismerésére vágyik, akkor indokolnia sem kell, hogy mi okból és célból van arra szüksége. Érdeklík a közügyek, kíváncsi fajta és kész. Feladata csupán annyi, hogy kérését az **Infotv.** alapján pontosan megfogalmazza - amit aztán az adatkezelő köteles teljesíteni. Ha pedig kérését a Szerv alaptalanul tagadja meg, akkor segít majd Önnek a bíróság.

Ez a kis broszúra – ugyan néhol „nyugatot emleget” – igazából nem foglalkozik az EU-s kitekintéssel. Maradjunk talán abban, hogy a téma magyar jogi szabályozása EU-konform és hogy Ön (miként minden uniós polgár) bármikor gyakorolhatja információs jogait az EU intézményeinél. Beleértve a jogorvoslati lehetőséget is.

A korábbi szabályozásoknak megfelelően az **Alaptörvény** is minden, a közpénzekre és a nemzeti vagyona vonatkozó információt közérdekű adattá minősített és a nyilvánosságot, az átláthatóságot tette főszabállyá. Ezt erősíti meg az „információs” törvényünk is.

Témát szabályozó törvények tehát Magyarországon rendelkezésre állnak, lényegük lassacskán a Szervekben is tudatosul.

Persze csak lassacskán...

Az élete nagy részét titkosított, antidemokratikus rendszerben töltött bürokráciának nyilván nem könnyű megértenie az információs szabadság nagyszerűségét, vagy azt, hogy ki van kiért...

A bürokrácia ösztönös ellenállása az egy dolog. Az információs szabadság kiteljesedését azonban legalább ennyire gátolja az, hogy annak jelentőségét a polgárok és a civil szervezetek többsége még maga sem ismerte fel. Ez csak részben vezethető vissza az EU-csatlakozás után is kétségtelenül ránk maradt jogértelmezési- és jogalkalmazási zavarokra. A többi ok: *a polgárok „állam bácsitól” való hagyományos félelme, a társadalom növekvő közönye, a helyi demokrácia bicegése, a jogi kultúra hiánya...*

Na, ezek feloldása nehezebbnek tűnik.

Miért pont az információs jogok?

Az alkotmányos demokrácia alapkövetelménye az államhatalom működésének átláthatóságának biztosítása - ami viszont elképzelhetetlen az aktív, jogaikat gyakorló polgárok nélkül! Az állampolgárok kiszolgáltatottságának mérsékléséhez, az állami-önkormányzati szervek átláthatóságának növeléséhez, a korrupció visszaszorításához nélkülözhetetlen a mindenkorai kormányzatok feletti civil kontroll működtetése.

Egy demokratikus társadalomban alapvető elvárás az is, hogy a hatalom „ellensúlyaként” működő alkotmányos alapjogokat csak kivételesen, szigorú törvényi előírások mellett lehet korlátozni.

Az átláthatóság főszabályként jelenik meg az Európai Unió Alapjogi Kartájában. A 42. cikk értelmében bármely uniós polgár jogosult hozzáférni az Unió intézményeinek, szerveinek, hivatalainak dokumentumaihoz – függetlenül azok megjelenési formáitól.

Ezt az alapállást így fogalmazta meg a magyar Alkotmánybíróság **34/1994 sz. határozata**: *„a nyílt, áttetsző és ellenőrizhető közhatalmi tevékenység, általában az állami szervek és végrehajtó hatalom nyilvánosság előtti működése a demokrácia egyik alapköve, a jogállami berendezkedés*

garanciája. A nyilvánosság próbája nélkül az állam polgáraitól elidegenített gépezetté, működése kiszámíthatatlanná, kifejezetten veszélyessé válik...

A kísértés erre nagy, hiszen a polgárok közügyekben való jártassága – ami az átláthatóság alapja - általában zavarja az állami és az önkormányzati szervek tevékenységét. Az apparátus természete már csak ilyen: utálják, ha bárki bármit is meg akar tudni róluk.

Maradjunk talán abban, hogy a régi igazság: „*az információ – hatalom*” soha nem volt idősebb, mint a mai (információs) társadalomban.

És miért pont üvegseb?

Az átláthatóság, az információs jog érvényesülésének egyik visszatérő akadálya, hogy a közpénzek, a nemzeti vagyon felhasználására vonatkozó adatokat az állami-önkormányzati szervek (és a velük szerződő partnerek) üzleti titoknak nyilvánítva zárják el a nyilvánosság elől. És ezt sokáig sikerrel teheték meg.

A problémát az egyszerre több törvényt módosító **2003. évi XXIV. számú „üvegseb csomag”** tette a helyére. A szabályozás elsődleges célja a költségvetési pénzek és a közvagyonnal való gazdálkodás átláthatóságának biztosítása - a magánszféra vonatkozásában is. A törvény ezért a Ptk.-ban újraszabályozta az üzleti titkokat, az Avtv.-be bevezette a „közérdekből nyilvános adat” fogalmát és meghatározta a Szervek által kötelezően közzéteendő közérdekű adatok listáját. Történelmileg így lett a nagyjelentőségű „**üvegsebtörvény**” brosránk címadója és visszatérő hivatkozási alapja.

Az **üvegsebtörvény** jelentősége tehát vitathatatlan – az más dolog, hogy a szétszórt, joggyakorlást és egységes jogalkalmazást is gyengítő szabályozás rendelkezéseit később az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló **2011.évi CXII. törvény (Infotv.)** foglalta egybe. Egyébként a brosrúra értelemszerűen a 2014 januárjában hatályban lévő jogi környezetet dolgozza fel.

Miért pont a környezetvédelem?

Talán furcsa lehet Önnek, hogy az információs szabadságra hangolt Üvegzebkönyvben miért jelennek meg a kerettel kiemelt környezetvédelmi hivatkozások.

Információs szabadság és környezetvédelem. Nos, a két téma magyar „történelmi kapcsolódása” immár huszonöt éves, hiszen a demokratikus jogok biztosítása (*információs szabadságot mindenkinek! - átlátható hatalmat! - a hatósági döntések bírósági felülvizsgálata*) annak idején a rendszerváltozásban élharcos környezetvédők egyik fő követelése volt.

Mára nyilvánvalóvá vált a fordítottja is. Az állam környezetvédelmi célkitűzéseinek megvalósítása, a környezeti konfliktusok kezelése alapvetően feltételezi a demokráciát. Tehát az információs jogok biztosítását, a civilek partnerként való kezelését és a döntéshozatalban való szabályozott részvételüket.

Na és az iratminták?

A brosúrában megjelenő **hivatkozási számok** a témához kapcsolódó iratminták kikeresését segíthetik. Tapasztalatunk szerint, aki mintát kap – az bátorítást is. Ezeket a Reflex Környezetvédő Egyesület Jogsegélyszolgálat dokumentumainak felhasználásával állítottam össze és a **www.civilkontroll.gyor.hu** honlapunkon találhatják meg letölthető formában. A mintákban szereplő nevek, helyszínek és a beadványok tárgya a fantázia szüleménye - az esetleges hasonlóság alighanem véletlen lehet.

És itt nem árt emlékezni egy régi igazságra: *a jog halála az, ha nem alkalmazzák.* A polgár által nem gyakorolt jogok ugyanis - ha a jogalkalmazó hatalom érdeke úgy kívánja - sokkal könnyebben eltűntethetők. És mint tapasztaljuk, el is tűntetik...

Na jó, de miért pont Aarhus?

„Mindenkinek joga van a közérdekű adatokhoz és az egészséget biztosító környezethez. A környezetkárosítás nem ismer határokat - a környezeti adatok „minősítetten közérdekű adatok”.

Ez az 1998-ban született **Aarhusi Egyezmény** alapállása, melynek megfogalmazásában az európai civil környezetvédő szervezetek kiemelkedő érdemeket szereztek. Az Egyezmény alapvetően a civil társadalom három kulcsfontosságú pillérére épül:

- **a környezeti információhoz való hozzájutás passzív és aktív oldalára,**
- **a nyilvánosság döntéshozatalban való részvételére és**
- **az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésre.**

Az Egyezmény *a környezeti információkhoz való hozzáférésnek, illetve a nyilvánosság döntéshozatalban való részvételének* nemzetközileg elfogadott szabályait, mint minimális elvárást írta elő az aláíró országok számára. Rendelkezései túl lépnek a formalitásokon, a polgárok számára megteremtik a gyors, hatékony fellépés és jogorvoslat kereteit. Előírásaiban mindvégig hangsúlyozott követelményként jelenik meg a hatékony és szolgáltató közigazgatás - az az alapvető elvárás, hogy **az adófizetők pénzén működő hivatalok nem uralkodhatnak a polgárokon.**

Az „Aarhus-vezérelte” aktív polgárok, és civil szervezetek számának gyarapodása tehát nem csupán a környezet állapotának javulását segítheti elő, de reményt nyújthat a botladozó demokráciáknak is.

Az Egyezményt Magyarországon a **2001. évi LXXXI sz. törvénnyel** hirdették ki, ezzel a magyar jogrend részévé vált, így beadványaiban Ön - a hatályos magyar jogszabályok mellett - ma már közvetlenül hivatkozhat rá. .

Az Egyezmény végrehajtását a törvény a környezetvédelmi miniszter (aki jelenleg államtitkár) feladatává tette ugyan, de azóta gyakorlatilag nem sok minden történt. Kár, mert az Egyezmény következetes végrehajtása egyaránt segíthette volna a fenntartható környezettel és a nyitott társadalommal kapcsolatos magasztos elvek kibontakozását. Ha a mai való világra gondolunk: *az ökonomiai érdekek ökológiát lebengerlő túlsúlyára, az állami döntések által közvetített értékrendre, a „fontolva visszarendeződő” demokráciára* – akkor körülbelül

érthetővé válik, hogy miért olyan vontatott az Egyezmény végrehajtása. Ez a környezetvédelem súlytalanságának kormányzati szintű visszaigazolása – amelyet a környezeti elemek a polgárok, és a magunkfajta civil szervezetek egyaránt megszenvednek.

A fentiek ismeretében aligha véletlen tehát, hogy az Egyezménnyel kapcsolatos lakossági és jogi ismeretterjesztést az állam helyett a civil szervezetek vállalták magukra. A közérdekű adatbeszerzéssel, a társadalmi részvétellel, a civil kontroll működtetésével kapcsolatos tapasztalataink közreadása nyilván nem mindenkinek a tetszését váltja majd ki - de az eddig kiadott Üvegzebkönyvek jelzik, hogy bizony szükség van rá.

II. Az adatbeszerzés általános szabályai

Mi számít közérdekű adatnak?

A közérdekű adatok hozzáférésevel kapcsolatos (fő)szabályokat az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló **2011. évi CXII. törvény** (a továbbiakban: **Infotv.**) tartalmazza

A törvény megfogalmazásában közérdekű adat:

- *az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy*
- *kezelésében lévő, valamint a tevékenységére vonatkozó*
- *a személyes adat fogalma alá nem eső adat.*

Főszabályként tehát elmondható, hogy az állami, az önkormányzati és az egyéb közfeladatot ellátó szervek (a továbbiakban röviden csak: **a Szervek**) által kezelt adatok közül mindazon közérdekű, amely nem minősül személyes jellegűnek.

A törvény nevesítve egyértelművé teszi, hogy mindenképpen közérdekűnek számítanak a Szervek hatáskörére, illetékességére, szervezeti felépítésére, szakmai tevékenységére, a birtokolt adatfaj-

tákra, valamint a gazdálkodására, megkötött szerződéseire vonatkozó adatok.

Na de figyelem! Fontos, ámde nem abszolút jogról van szó. A közérdekűség nem jelent automatikusan hozzáférhetőséget is - a közérdekű információk egy részének megismerhetőségét ugyanis **törvény** korlátozhatja (pl. bizonyos közérdekű adatokat titkosít).

A kivételeket a későbbiekben külön tárgyalom.

Közérdekűek-e a környezet állapotára vonatkozó információk?

A **Kvtv.** szerint „*A környezet állapotára, igénybevételére és használatára vonatkozó adatok a közérdekű adatokra vonatkozó szabályok szerint kezelendők*” - vagyis a környezeti információval rendelkező Szervek (az Aarhusi Egyezmény megfogalmazásában a „hatóságok”) kötelesek azokat nyilvánosságra hozni, illetve kérés esetén hozzáférhetővé tenni... És ez így van rendjén - így kap értelmet az Alaptörvény XXI. Cikke, amely mindenki számára elismeri az egészséges környezethez való jogát.

Az egyes ágazati (vízügyi, erdőgazdálkodási, atomenergetikai stb.) jogszabályok a közérdekű adatok kezeléséhez és hozzáféréséhez további speciális előírásokat tartalmazhatnak. Ezek ismerete legalább olyan fontos, mint a kérelem pontos megfogalmazása (*pl. melyik vállalat, melyik telepének, melyik időszakra vonatkozó, milyen jellegű szennyezőanyag-kibocsátására vagyunk kíváncsiak*).

1., 2. és 4. sz. iratminta

Adat? Információ? Dokumentum? - Vagy mindegy?

Az **Infotv.** definíciója ugyan alapvetően adatot sejtet, de azt kiterjesztően határozza meg. Törvényi megfogalmazása szerint adatnak számít a Szervek által *”bármilyen módon vagy formában rögzített információ vagy ismeret, függetlenül kezelésének módjától, önálló vagy gyűjteményes jellegétől”* (magába foglalja tehát a konkrét közigazgatási határozatok, dokumentumok megismerhető részét is).

Az Egyezmény is tágan értelmez

Az Aarhusi Egyezmény tárgya a tágan értelmezett „környezeti információ”. Megfogalmazása szerint azonban ebbe - a „klasszikus” környezeti adatokon - kívül beletartoznak például a *géntechnológiailag módosított szervezetek*, továbbá a környezeti elemek által befolyásolt, azokkal összefüggő *emberi egészségre és biztonságra vonatkozó adatok* is (beleértve az *élelmiszerlánc szennyeződések*et).

De környezeti információnak tekinthető *mindazon intézkedések (hatósági is), megállapodások, tervek és programok, éves jelentések*, amelyek a környezet állapotára kihatással bírnak, vagy bírhatnak.

11. – 14. és 20. sz. iratminták

Ki igényelhet adathozzáférést?

Bárki, akárki.

Az **Infotv.** szerint az adatkezelő szervezetnek kötelessége lehetővé tenni, hogy az általuk kezelt (és megismerhető) közérdekű adatokat mindenki megismerhesse. Az adathozzáférést tehát nemcsak az Ön (*természetes személy*) részére kell biztosítani, de az Aggódó Kiscserkészek Klubjának (*nem jogi személynek*) vagy a települési Üvegzebvilágító Egyesület (*mint jogi személynek*) számára is.

Közérdekű adatnál sem az adatkezelő, sem később a bíróság nem vizsgálhatja azt, hogy az adatkérő mi célból igényli az adatot és mit akar azzal kezdeni. Azzal azonban számolnia kell, hogy a Szerv megszokásból, tájékozatlanságból gyakran másképp gondolkodik. Adatszolgáltatás helyett visszakérdez, vagy a kibúvót keresi. Ezt megelőzheti, ha az adat-igénylését precízen fogalmazza meg – és hangsúlyozottan hivatkozik alkotmányos jogára.

Arra, hogy igénye az **Infotv.** rendelkezésein alapul.

1.sz. iratminta

Kell-e igazolni az adatigénylőnek a személyazonosságát?

Az adatigényléshez Önnek nem szükséges felfednie kilétét. Két okból azonban mégis célszerűnek tetszik:

- ha Ön írásban kéri a közérdekű adatok (másolat) megküldését, akkor nem árt megadnia nevét, lakcímét (ahová a választ várja),
- de jogosan igényelheti a név, cím megküldését az adatkezelő is, hiszen az adatszolgáltatással felmerült költségeit csak ismert személytől vasalhatja majd be.

Az igény teljesítését követően egyébként az adatkezelőnek az igénylő személyes adatait haladéktalanul törölnie kell.

A környezeti információkhoz való hozzáférés

A környezeti közérdekű információk hazai nyilvánosságát ma lényegében három törvény és egy kormányrendelet egymás mellett (illetve egymást átfedve) szabályozza.

A törvények közül legfontosabb a már többször felhivatkozott **Infotv.**, amely általános jelleggel (tehát nem csak a környezeti információkra koncentrálva) tárgyalja a közérdekű adatok nyilvánosságát. Átlátható eljárási rendet fogalmaz meg, sőt néhány rendelkezésében (pl. a 15 napos adatkiadási határidővel) még az Aarhusi Egyezménynél is szigorúbb előírásokat tartalmaz.

A környezeti információk nyilvánosságának speciális szabályait – irányadó háttér-jogszabályozás - az „*Aarhusi törvény*” biztosítja (**2001. évi LXXXI törvény**).

Az Egyezmény fontosabb hazai végrehajtási rendelkezései részben a módosított környezetvédelmi törvényben (**Kvtv.**), részben pedig a nyilvánosság környezeti információkhoz való hozzáféréseinek rendjéről kiadott **311/2005. (XII.25.) Korm. sz.** rendeletben jelennek meg. A környezeti információra éhes polgár tehát ezen jogszabályok „összeolvasásból” okosodhat ki.

Mi van akkor, ha ugyanarra az ügyre (aktusra) a fenti jogszabályok netán eltérő rendelkezéseket tartalmaznak? Az adatvédelmi biztos állásfoglalása szerint ilyenkor az adatkérő bármelyik rendelkezésre hivatkozhat – **a Szervnek mindig az adatigénylő számára kedvezőbb rendelkezést kell alkalmaznia** (ez a jogállamiság elve).

Mi célból igényelhető közérdekű adat?

Ez magánügy. A Szervnek – bár szeret visszakérdezni - nincs joga azt vizslatni, hogy Ön miért kíváncsi a kért közérdekű információra, vagy hogy hol, miképpen akarja azt terjeszteni.

Ez így is van rendjén, hiszen alapvető állampolgári jogról van szó, és az **Alaptörvény VI. Cikke** nem csak a közérdekű adatok megismerése ad jogot, de azok terjesztésére is. A demokrácia oldaláról közelítve ezért is volt érthetetlen, hogy miért próbálta a törvényhozó egyes adatkéréseket nemrég „visszaélésszerűnek” minősíteni (persze ha a mindenkori hatalom természetére gondolunk – mindjárt nem is olyan érthetetlen a szándék)

Olyan persze van, hogy egyesek az (üzleti céllal) beszerzett adatokat eleve vállalkozás-szerűen akarják „hasznosítani”. Erre is van legális lehetőség: a közadatok újrahazsnosításáról szóló törvény megengedi, hogy az adatkezelő és az adathasznosító előzetes megegyezést kössön az adatátadás, feldolgozás, terjesztés módjáról és ellenértékéről.

Kitől lehet a közérdekű adatot beszerezni?

Elárulom. Ha sikerélményre vágynak, akkor attól a Szervtől, akinél az adat megtalálható. Merthogy ő kezeli azokat, mivel éppen az ő tevékenységére vonatkozik, az ő közfeladat-ellátásával kapcsolatban keletkezett. Az adatkéréshez segítséget jelenthet, hogy az adatkezelőknek saját szabályzatban kell rögzíteni a közérdekű adatok megismerésére irányuló igények kielégítésének rendjét.

2.sz. iratminta

Hol juthat hozzá a cégekkel kapcsolatos környezeti információkhoz?

A környezetre vonatkozó adatok „kiemelten közérdekűek”.

A környezetet hulladékkal, zajjal, füsttel, sugárzással és szennyvízzel terhelő cégek kibocsátási adataikat rendszeresen mérik és jelentik a környezetvédelmi hatóságoknak. A hatóságok pedig kötelesek az ilyen adatokat (információkat, dokumentumokat) feldolgozni, hozzáférhetővé tenni és – kérésre – a megfelelő tájékoztatást megadni.

Persze a hatóságoknál nem csak a cégek által kötelezően beküldött adatok vannak, hiszen azok ütemtervük szerint (havaria esetén pedig azonnal) maguk is végeznek *hatósági ellenőrzéseket, vagy ellenőrző méréseket*. Mivel ezek forrása közpénz – nyilvánvaló, hogy az eredményeik is megismerhetők.

Akárcsak a környezetvédelmi Szervek eljárásaiban keletkezett, engedélyezési kérelemhez becsatolt *szakhatósági előzményiratok*, a hatástanulmányokhoz készítettett *különböző tanulmányok, intézkedési tervek* illetve a társhatóságok *szakhatósági állásfoglalásai*.

1.,2.,5.,6. és 8. sz. iratminták

Hogy ki az adatkezelő környezetvédelmi hatóság?

Az esetek többségében a *környezetvédelmi felügyelőség*, ritkábban a *helyi jegyző*. A Kvtv. szerint ha kérését véletlenül rossz helyre címezte, akkor a Szerv köteles beadványát az illetékeshez továbbítani és erről Önt tájékoztatni.

Ha tévedésből Ön attól kér közérdekű adatot, akinél az nincs is – akkor az ügymenet lelassul. Vagy továbbítják az adatigénylést az információval rendelkező szervhez, vagy tanácsot adnak, hogy hová forduljon inkább. Vagy egyiket sem.

Szóval, ha bizonytalan az adatok hollétében, de gyorsan akar adatot, akkor az a legbiztosabb, ha tájékozódik és az igényét egyszerre megküldi minden szóba jöhető hatóságnak...

Van-e az adatigénylésnek formai kötöttsége?

A közérdekű adatigénylés ingyenes – ahhoz *formai előírás nincs*. Választása szerint az igény előterjeszthető személyesen eljárva, telefonon és írásban – levélben, faxon, de ma már (a Szerv e-mail címére küldve) akár elektronikus formában is.

A szóbeli (személyes) adatkérés gyorsnak tűnik ugyan, később azonban bizonyítási nehézségei lehetnek. A határidők követhetősége végett legbiztosabb az elektronikus, vagy az írásos adatigénylés - főleg, ha ez utóbbit térítvevénnel postázza. Egy példányt pedig, tartson meg magának - a megtagadás miatti bírósági igényérvényesítés ugyanis szigorúan 30 napos határidőhöz kötött.

Az írásos megkeresés tartalma

Az adatigénylőtől nem követelhető meg a szabatos fogalmazás. Ha a kérés tárgya beazonosítható és az adat rendelkezésre áll – akkor azt a Szerv kötelessége megkeresni és a kérést teljesíteni!

Az igény pontos megfogalmazása azonban Önnek is érdeke, és megkönnyíti az adatkezelő jogszerű teljesítését (vagy a megtagadást). A pontos fogalmazás egyértelművé teszi, hogy beadványában nem a Szerv hogyléte után érdeklődik, vagy hogy menyibe kerül ma büfjünkben a hamburger...

Írja le tehát érthetően, hogy milyen közérdekű adat, információ, irat megküldését kéri – és milyen formában. Jegyzőkönyv esetében jelölje meg azt a részt (napirendi pontot, hozzászólást, határozatot), amelyekre kíváncsi. A jogszabályra való hivatkozás nem követelmény, viszont jelzi a Szerv felé, hogy Ön tájékozott és pontosan tudja, hogy mit akar.

Ha esetleg tényleg pongyolán fogalmazott, akkor tegyen eleget a Szerv kérésének és pontosítsa az igényét (a határidő ilyenkor előlről indul). Hasonló tartalmú igény egyébként többször is beadható - ha folyamatosan mért adatokról van szó, akár hetente is.

3., 5., és 9.sz. iratminták

Mit kell tudni az adatszolgáltatás módjáról?

Elsősorban azt, hogy a közérdekű adatok megismeréséhez való jog alkotmányos alapjog. Az információ kiszolgáltatásával az adatkezelő nem kegyet gyakorol, nem szolgáltatást nyújt, hanem törvényi kötelezettségét teljesíti! Az adatkezelő azonban csak a kezelésében lévő adatok tekintetében köteles a hozzáférhetőséget biztosítani – új adat előállítására nem kötelezhető.

A polgár általában adatmegküldést, iratbetekintést, tájékoztatást kér - és levélben, fénymásolatban, vagy elektronikus úton (pl. e-mailben, szkennelve) várja a kért információkat. Az **Infotv.** kimondja: a (megalapozott) kérelemnek az adatkezelő *közérthető formában* köteles eleget tenni (ha az adatkérő az e-mail címére kéri, akkor úgy). Ha a kért adatokat az adatkezelő már világhálón hozzáférhetővé tette, akkor elegendő azt közölni (a pontos elérési cím megadásával).

És még valami: a Szervet *köti az adatigénylés kért módja*, attól - hacsak nincs elháríthatatlan akadálya - egyoldalúan nem térhet el. Tehát ha Ön másolatot kér, akkor nem köteles elfogadni az adatbetekintésre tett ajánlatot. Nyilvánvalóan nem követelhető azonban olyan technikai teljesítés, amely nem áll az adatkezelő rendelkezésére.

Előfordul, hogy az igényelt információk számítógépre vitele, vagy további feldolgozása jelentős plusz munkát és költséget jelentene a Szervnek. Ilyen esetekben a feleknek közösen kell megegyezni a teljesítés módjáról és a költségtérítésről. Erről később még lesz szó.

5. és 6. sz. iratminták

Az irat (adat)betekintés problémái

Előfordul, hogy Ön nem beadványt írogat, hanem inkább személyesen megy el a Szervhez információkat beszerezni. Nem jellemző - mert nálunk bizony a személyes adatbetekintés nem a legnépszerűbb szabadidős műfaj.

Egy ilyen találkozási először is lelkileg kell ráhangolódni (néha tényleg nehéz elviselni a hivatal packázását vagy az ügyintézők „halivúdi mosolyát”). Aztán be kell menni a Szervhez, ahová bemenni nemigen akaródnak – ráadásul úgy kell tenni, mint aki kérincsel. Holott csak alkotmányos jogát gyakorolja.

Ez ugyan igaz, de a személyes betekintésnek több előnye is van! Például *idő és pénz takarítható meg*. Vagy akár kellemes meglepetések is érhetik az embert: segítőkész hivatalnokokra, régi ismerősökre, vagy aktacsomóból előkerülő értékes információkra bukkanhat. Már csak ezért is érdemes a személyes adatbetekintés időpontját előzetesen telefonon egyeztetni az adatkezelő Szervvel.

11. sz. iratminta

Jelen lehet-e az adatbetekintésnél a Szerv képviselője?

Ha akar, akkor igen, hiszen egy aktában lehetnek nem nyilvános (titkosnak minősülő) információk is. Közelítsük meg tehát a dolgot pozitívan. Egy magunkfajta betekintő általában nem szakember, a jelenlévő ügyintéző viszont az. Intézkedhet a fénymásolásról, jóindulatúan felhívhatja a figyelmet erre-arra, segíthet az adatok

szakmai értelmezésében. Erre nyugodtan meg is kérheti őt, hiszen – mint tudjuk - az adatkezelő a kérelemnek „közérthető formában” tesz eleget.

Mennyi idő alatt kell az információ hozzáférést teljesíteni vagy megtagadni?

Az **Infotv.** szerint az adatigénylésnek a Szerv a „legrövidebb időn belül”, *legfeljebb azonban 15 napon* (naptári napon) belül köteles eleget tenni. Ellenkező esetben 8 nap áll rendelkezésére a kérés megtagadására, amit azonban a Szerv mindig indokolni köteles.

A határidők az igénylés tudomásra jutásától (az igény beérkeztétől) számítandók.

Meghosszabbíthatók-e az Infotv-ben előírt határidők?

A törvény egy esetet ismer: ha valaki „jelentős terjedelmű, illetve nagyszámú adatra vonatkozó” információt igényel, akkor a határidő egy alkalommal 15 nappal meghosszabbítható.

Persze előfordulhat, hogy csak később juthat adatközelbe. Vagy azért, mert a Szerv időt kér, hogy az adatokat az Ön által kért formában szolgáltatthassa, vagy a költségek viselésében kell még alkudozni (ezt megspórolhatja, ha előre jelzi, hogy a költségeket vállalja). Előfordulhat az is, hogy tényleg pontatlanul fogalmazott, így kérését utólagosan értelmezni kell.

Néhány terméketlen levélváltás után motoszkálhat Önben az alapos gyanú, hogy a Szerv csupáncsak az időt húzza, valójában esze ágában sincs a kért adatot kiadni. Ezt alappal lehet megtagadásként értelmezni és további alkudozás helyett (a 30 napos határidőn belül) a bíróságtól kell kérni a teljesítésre való kötelezést.

Mi van akkor, ha az adatkezelő Szerv nem válaszol?

Nyilván van az ügy, hogy a hivatalnak sok dolga akad; de néhány Szervnek a hallgatás kifejezetten a kedvenc sportja. A közérdekű adatigénylés válasz nélkül hagyása azonban az **Infotv.** szerint öngól,

hiszen az adatkezelő hallgatása a kérés megtagadásaként értelmezendő. Ami pedig megnyitja a jogorvoslati lehetőséget.

37. sz. iratminta

Élүүл-e a hozzáférés joga?

A közérdekű adatok (iratok) megismeréséhez való jog időben nem korlátozható. Vagyis egészen addig jogunk van a hozzáféréshez, amíg az iratot ki nem selejteznek, vagy amíg az adatok véletlenül meg nem semmisülnek

Információs szolgáltatásért érvényesíthető költségek

Ez az adatvédelmi törvény egyik sarkalatos pontja. Az **Infotv.** megfogalmazásában *„Az adatot kezelő közfeladatot ellátó szerv a másolat készítéséért – az azszal kapcsolatban felmerült költség mértékéig terjedő – költségtérítést állapíthat meg, amelynek összegéről az igénylőt az igény teljesítését megelőzően tájékoztatni kell.”*

Vagyis a kérelemnek magának nincs – a teljesítésnek azonban már lehet költségvonzata. Az „állapíthat meg” értelmezésünkben azt jelenti, hogy a költségfelszámítás nem kötelező. Ha viszont a Szerv megállapít, akkor csupán a másolatkészítéssel ténylegesen felmerült költségek jöhetnek számításba – az adatszolgáltatásért más címen jogszerűen térítés nem kérhető. Magyarán a költségtérítésbe egyéb díjat (nyereségelemet) nem építhet be.

Ha így vesszük, akkor meglévő fájl elektronikus elküldése tulajdonképpen ingyenes. Miként a személyes adatbetekintésnél a másoláshoz magunkkal vitt diktafon, pendrive vagy fényképezőgép használata esetében sem merül fel „költség”.

Ami pedig nem merül fel, az nincs is.

1., 5., és 19.sz. iratminták

Költségek csökkentése nyers adatok kikérésével

Ha nem egyszerű másolásról van szó, akkor plusz költségként jelentkezhet a Szervnél található (nyers) adatok rendszerezése és feldolgozása is. Na, itt már nem árt óvatosnak lenni, hiszen vannak egészen nekivadult hivatalok (pl. az erdészetek, az útügyi meg a vízügyi szervek), melyek adatfeldolgozás címén több tízezer forintos mérnök-

óradíjakat számolnak fel. Ennek oka az, hogy a hatóságoknak ma már bevételi tervei vannak és az adatközlést sajnos egyfajta bevételi forrásnak tekintik.

Az egy dolog, hogy senki sem akarja ingyen agyondolgoztatni az amúgy is túlterhelt Szervet. De talántán az sem megnyugtató, ha maguk a hivatalok szabják meg az információs szabadság árát és a polgárokkal fizettetik meg a technikai fogyatékoságaikat, vagy éppen tréningjüket.

A kérdés körültekintő megfogalmazása, a lehetőségek tisztázása mindannyiunk érdeke. Ha óvatos, akkor eleve **nyers adatokat** kérjen ki, vagy tudakolja meg a feldolgozás árát, és azt is, hogy hol lehet a kért adatokhoz elektronikusan hozzáférni?

Amit kérésre az adatkezelő Szerv köteles közölni.

8. sz. iratminta

A tapasztalat szerint egyébként a számla összege leginkább alku kérdése és nagyban függ a hivatalvezető hozzáállásától (lásd még: *szolgáltató közgazdaság*).

Az információs szabadság korlátjai (1) – általában

Mint azt jeleztem, a közérdekű adatok nyilvánossága főszabály, ami nem jelenti automatikusan azok megismerhetőségét is, hiszen vannak nem megismerhető közérdekű adatok is.

Az **Infotv.** felsorolja, hogy melyek azok az „elismert (*honvédelmi, nemzetbiztonsági, környezetvédelmi, külügyi, szellemi jogvédelmi stb.*) érdekek”, melyek az adatnyilvánosság legális akadályai lehetnek.

A kiemelt (minősített vagy személyes) közérdekű adatok helyettesítésére az adatkezelő nem köteles - hacsak más jogszabály ezt nem írja számára elő. Az érthető és jogszerű is, ha a valamilyen okból nem megismerhető adatra vonatkozó kérelmét a Szerv elutasítja – viszont a törvényekben megjelenő megtagadási okokat *nem értelmezheti kiterjesztően*. Ha tehát az igényelt iratokból (adatsorból) csak meghatározott adatok minősülnek titkosnak, akkor

azok kiemelése, vagy másolaton történő kitörlése után a többi adat hozzáférhetőnek tekintendő.

Ezt azért jelzem, mert bizonyos esetekben nem árt a kérdését „megbontani”. Külön igényelni azokat az információkra, melyek tutira közérdekűek - és egyidejűleg (de külön beadványban) rákérdezni azokra, amely hozzáférhetősége Ön szerint is kétséges.

Az információszabadság korlátai – Aarhus szerint

Mivel a környezetkárosítás mindenkit sújt, az érintetteknek alapvető joguk és érdekük, hogy tisztában legyenek környezetük állapotával. Aarhus is ebből indul ki. A tágan értelmezett környezeti információkat **kiemelten közérdekű adatokként** kezeli és főszabályként mondja ki azok nyilvánosságát.

Az Egyezmény is nevesít persze korlátokat (megtagadási okokat). Ezek nagyjából megegyeznek az **Infotv**-ben foglaltakkal, a rendelkezések felhívják azonban a figyelmet arra, hogy az egyes megtagadási okokat **„szűken kell értelmezni”**. Vagyis a „jogos érdekek” (a titok és a nyilvánosság) ütközése esetén az információt kezelő hatóságnak kötelessége mérlegelni azt, hogy a magánérdekek védelme, vagy az információ kiadása szolgálja-e jobban a köz érdekeit?

Az információszabadság korlátjai (2) – a minősített adatok

A közérdekű adatok megismerésének törvényi korlátja, ha az „törvényileg” minősített adatnak – régi nevén titoknak - minősül. Eredetét tekintve „nemzeti minősített adatról” és „nemzetközi minősített adatról” beszélhetünk.

A minősített adatok közzététele tiltott - kezelni pedig kizárólag a Nemzeti Biztonsági Felügyelet által kiadott engedély alapján lehet - akkor, ha az adatkezelés állami vagy közfeladat ellátásához nélkülözhetetlen.

Minősített adatot csak az arra jogosult minősítő által feljogosított ismerheti meg – az erről szóló törvényben meghatározott módon (*megismerési engedély, titoktartási nyilatkozat és biztonsági tanúsítvány birtokában*). Ugyancsak ez a törvény határozza meg, hogy mely köz-

hatalmi jogosítvánnyal felruházott szervek vezetői jogosultak egy adatot titokká minősíteni.

A minősítés maga is több fokozatot takar, ezeket jelzi a dokumentumon lévő *szigorúan titkos, titkos, bizalmas, korlátozott terjesztésű* megjelölés, amelyek 10-30 éves védelmet biztosítanak az illetéktelen megismeréssel szemben.

Az információs szabadság korlátjai (3) - a személyes adatok.

Az **Infotv.** logikája szerint egy adat alapvetően vagy személyes, vagy közérdekű. Mint tudjuk, a **személyes jellegű adatok védettek** és csak az érintett beleegyezésével, vagy törvényi rendelkezések alapján kerülhetnek nyilvánosságra. Ez a főszabály. A személyes adatok említett védelme azonban nem abszolút, hiszen a köz érdeke kivételes esetben „überelheti” azt.

A kivételek elsősorban a *közhatalmat gyakorló és a politikai közszereplő személyekre vonatkoznak, de ide tartoznak az állami-önkormányzati tulajdonú vállalatok vezetői is.* A velük kapcsolatosan igényelt személyes adatok ugyanis - amennyiben az a hivatalos tevékenységük megítélése szempontjából jelentőséggel bír - nem maradhatnak titkosak. Az **Infotv.** fel is sorolja a bárki számára, mindenképpen megismerhető személyes adatokat és rendelkezik azok honlapon történő közzétételéről is.

Erre az önkormányzati részben illetve a közérdekből nyilvános adatok tárgyalásánál még visszatérek.

Az információs szabadság korlátjai (4) - az üzleti titok

Az üzleti titok elsősorban a cégek gazdasági tevékenységéhez kapcsolódik - védelme is elsősorban az érintett cégek (piaci) érdeke. Amit bizonyos határig a jognak is méltányolnia kell. Ez igaz - de hogyha ez csak a cégeken múlna, akkor nyilván az összes, számukra kényelmetlen termelési, ételmiszer- és termékbiztonsági, környezetterhelési stb. adatot titkosítanák.

Ami viszont az információs szabadság ellen való dolog.

A nyilvánvaló érdek-összeütközés feloldására az „**üvegsebtörvény**” a Ptk.-ba építve újrafogalmazta az üzleti titok mibenlétét és megismerhetőségük korlátait.

Általános alapelv, hogy a

- központi és helyi költségvetési források, illetve az EU támogatások felhasználására vonatkozó,
- a közfeladatok ellátása,
- állami és önkormányzati vagyon birtoklása, használata kezelése, hasznosítása és a
- a közvagyonnal való gazdálkodás során kezelt

közérdekű adatok nyilvánosságát az üzleti titok címén korlátozni nem lehet. Aki tehát az államháztartás valamely rendszerével pénzügyi, illetve üzleti kapcsolatot létesít, kérésre köteles a jogviszonnyal összefüggő információt – mint **közérdekből nyilvános adatot** - kiszolgáltatni.

A szabályozás ugyanakkor egyértelművé teszi azt is, hogy melyek azok az adatkezelő Szervnél lévő „céges információk” (*technológiák, műszaki megoldások, know-how stb.*), amelyek továbbra is védelemben részesítendőek.

Mivel a Ptk. fenti üvegseb-szabályait az új Polgári Törvénykönyv már nem tartalmazza, ezek a rendelkezések 2014. március 15-től az **Infotv.**-ben jelennek majd meg.

A cégek adatai – a cégek titkai

Az adatvédelmi biztos állásfoglalása szerint a cégek által a hatóságoknak (mint adatkezelőnek) **kötelezően szolgáltatott környezeti információk** nem minősíthetők üzleti titoknak. Környezeti információk közül tehát üzleti titoknak – elméletileg - csak a cégnél lévő, saját használatára gyűjtött adatok, illetve a hatóságnak önként kiszolgáltató információk számíthatnak.

Aarhus-hoz igazodóan van azonban egy kivétel. Az adatkérelmet ilyen információk esetében is teljesíteni kell, ha a kért adat *”a környezetbe történő kibocsátással kapcsolatos információkat érint”*. Magyarán: a kibocsátási (emissziós) adatok mindig közérdekűek – azok kiadását üzleti titokra való hivatkozással egy környezethasználó sem tagadhatja meg.

Az információs szabadság korlátjai (5) - a döntés megalapozását szolgáló adat

Az **Infotv.** szerint az egyes eljárásokban, a döntések megalapozását szolgáló (előkészítő, belső használatra készült) adatok *tíz évig nem nyilvánosak*. Ezen időn belül csak külön kérelemre, az adatkezelő szerv vezetőjének hozzájárulásával ismerhetők meg. Nem véletlen, hogy ez lett a Szervek legkedvesebb kibúvója...

Figyelem! Az ilyen adatra beérkező a megismerési igény (a döntést követően) azonban csak akkor utasítható vissza, „*ha az adat megismerése a szerv törvényes működési rendjét, vagy feladat és hatáskörének illetéktelen külső befolyástól mentes ellátását*” veszélyeztetné. Az egyedi közigazgatási ügyek tekintetében elismerten ilyenek tekintendők a határozatok tervezetei - testületi hatáskörbe tartozó döntések esetében pedig, a belső tanácskozásról, szavazásról készített jegyzőkönyvek.

Az állami szervek, önkormányzatok nyilvános (közgyűlési, bizottsági) ülésekhez készült előterjesztések (az azokhoz csatol mérési adatok, szakvélemények) azonban nem döntés-megalapozó adatok, hanem a döntéshozatalhoz igénybevett információknak tekintendők. Vagyis megismerhetők - bizony ám!
És ezzel lassan közeledünk az önkormányzatokhoz.

Mik azok a „közérdekből nyilvános adatok”?

Az eddigiekből olybá tűnhet, mintha az **Infotv.** csak állami vagy önkormányzati adatkezelőkre vonatkozna. Pedig a törvény egyik lényeges és pozitív eleme, hogy nem a Szerv jogállása, hanem az általa ellátott (köz)feladat lesz a mérvadó - az azokhoz kapcsolódó információk tekintetében válik valaki az adatközlési kötelezettség alanyává. Márpedig közfeladatot állami vagy önkormányzati tulajdonban álló gazdálkodó szervezetek, szerződött közszolgáltató cégek, vagy közpénzből fenntartott magánintézmények is elláthatnak..

Éppen az „**üvegsebtörvény**”, volt az, amelyik a közérdekű adatok mellett megfogalmazta a közérdekből nyilvános adat fogalmát. A jelenlegi **Infotv.** szerint *közérdekből nyilvános adatnak* tekintendő

- *a közérdekű adat fogalma alá nem tartozó minden olyan adat,*
- *amelynek nyilvánosságra hozatalát vagy hozzáférhetővé tételét törvény közérdekből elrendeli.*

Tehát olyan fontos információkról van szó, amelyekhez az **Infotv.** szerint ugyan nem lennének közérdekűek, mert például személyes adatok, vagy magáncégek kezelésében lévő információk – amelyek nyilvánosságát azonban **közérdekből** (pl. egészségvédelem okán vagy a közpénzzel való kapcsolatuk miatt) mégiscsak biztosítani szükséges. Ilyenek például a cégek káros- anyag kibocsátásával kapcsolatos *(környezeti emissziós) adatok, a közszolgáltatási szerződésekkel, közbeszerzésekkel kapcsolatos törvényekben megjelölt dokumentumok stb.*

Ezeket viszont **törvényben**, konkrétan nevesíteni kell.

Míg a közérdekű adatok általában az állami vagy önkormányzati szerveknél, illetve közfeladatot ellátó szerveknél lapulnak, a közérdekből nyilvános adatokat - minthogy rájuk vonatkoznak - sokszor magáncégnél vagy személynél lehet becserkészni.

Készüljön fel, mert az érintettek cégek vagy személyek általában különösen erős belső késztetést éreznek arra, hogy a számukra kényelmetlen adatot, költségvetési vagy (köz)beszerzési kapcsolatot „üzleti titoknak” minősítsék.

A „közérdekből nyilvános adat” pontos tartalmán egyébként még gyakran vitatkoznak. Egy azonban biztos: mindenki, aki az államháztartáshoz tartozó valamely szervvel pénzügyi vagy üzleti kapcsolatot létesít, kérésre köteles erről tájékoztatást adni.

Ebben a körben tehát senki nem hivatkozhat üzleti titokra.

9. és 10. sz. iratminták

Megismerhetők-e a cégekre kirótt környezeti bírságok?

A környezethasználó személyek és cégek ellenőrzésére hivatott hatóságok által lefolytatott vizsgálatok eredményei közérdekű adatok. Márpedig ha azok, akkor a hatóság *jogsértést megállapító döntését, bírságot kiszabó vagy kötelezést előíró rendelkezéseit* üzleti titokra hivatkozva sem lehet a nyilvánosság elől elzárni.

7. sz. iratminta

III. Az önkormányzatoknál lévő közérdekű adatok megszerzése az Infotv. alapján

A közérdekű adatok birtokosa az **Infotv.** szerint „*állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott közfeladatot ellátó szerv vagy személy*” lehet. Az előző fejezetekben mindhárom adatkezelő csoportra vonatkozóan, általánosságban ismertettem az adatbeszerzés jogi kereteit és szabályait. A kört szűkítve ebben a fejezetben elsősorban azokkal a közérdekű adatokkal foglalkozom, melyek a helyi képviselőtestület működése során keletkeznek vagy az önkormányzati szervek munkájához kapcsolódnak.

A demokrácia léte szempontjából alapvető, hogy a nyilvánosságról, a korrupció elleni harcról, az „üvegzeb projektekről” ne csak négyévente, a választási programokban essen szó, de az adófizetők tényleg bármikor megismerhessék, hogy kik és mire költötték a pénzüket...

Mert a köz ügyében, a köz érdeke ezt így kívánja.

„A közérdekű információkhoz való szabad hozzáférés lehetővé teszi a választott népképviselői testületek, a végrehajtó hatalom, a közigazgatás jogszerűségének és hatékonyságának ellenőrzését, serkenti azok demokratikus működését.” írta erről annak idején az Alkotmánybíróság.

Helyi önkormányzat – helyi lakosság

A „helyi önkormányzás” tehát eleve feltételezi működésének átláthatóságát - vagyis azt, hogy az önkormányzat döntéseiről, működéséről az érdeklődő polgárok bármikor tájékozódhassanak

A lakossági és (az általa választott) önkormányzati testület kapcsolatát a helyi önkormányzatokról szóló **2011. évi CLXXXIX. törvény (Ötv.)** szabályozza.

A 6.§. általában rögzíti, hogy a helyi önkormányzat feladatai ellátása során támogatja a lakosság önszerveződő közösségeit, együttműködik velük és biztosítja a helyi közügyekben való széles körű állampolgári részvételt. Az **53.§ 3.) bek.** alapján a képviselő-testület szervezeti és működési szabályzatában (**SzMSz**) határozza meg, mely önszerveződő közösségek képviselőit illeti meg tevékenységi körükben tanácskozási jog, továbbá rögzíti azoknak a fórumoknak a rendjét, amelyek a lakosság, a civil szervezetek tájékoztatását, a fontosabb döntések előkészítésébe való bevonását szolgálják.

Kit képvisel a képviselő?

Az önkormányzat feletti demokratikus kontroll biztosítása nem csupán a közpénzek felhasználásának ellenőrzése miatt fontos – de a civilek az **Infotv.** segítségével szerezhetnek információt arról is,

- hogy a döntések folyamatában valójában milyen súlyt kap a helyi környezet, illetve a lakosság érdekeinek képviselete, életminőségének védelme?
- hogy képviselőnk milyen álláspontot foglalt el egy konkrét ügyben? Tényleg az őt megválasztó polgárok érdekeit, akaratát képviselte-e - avagy szokás szerint csak a frakciófegyelem elvárásainak megfelelően nyomkodta a szavazógombot?

Különösen fontosak ezek az információk mikor a település környezeti állapotát és a lakosság életminőségét jelentősen terhelő beruházásokról (például *útépítésekről, benzinkutakról, hulladék-kezelő létesítményekről, sugárzó tornyokról, bevásárlóközpontokról, lakóparkokról*)

van szó, illetve az ezeket előkészítő rendezési tervekről, városfejlesztési szerződésekről (!) születik a döntés.

Erről bővebben később.

A közgyűlési előterjesztések nyilvánossága

Az önkormányzati törvény (Ötv.) szerint a nyilvános üléshez készült *előterjesztések és azok mellékletei* mindig nyilvánosak. Az előterjesztésekben lévő információk persze akkor érnek valamit, ha azok **időben, tehát még a döntés előtt** jutnak el a polgárokhoz (jelennek meg a honlapon, a hirdetményben vagy a helyi sajtóban). Így a polgár valóban tájékozódhat, véleményt nyilváníthat, netán tán még a képviselőjével is konzultálhat.

A közgyűlési előterjesztések – általában a közgyűlési meghívóval egyidejűleg - megjelennek a helyi önkormányzati honlap valamelyik menüpontja alatt. Kivéve persze azokat, melyeket véletlenül, avagy véletlenül direkt csak az üléseken osztogatnak ki...

Az önkormányzati ülések nyilvánossága

Az önkormányzati (képviselő testületi illetve bizottsági) ülések – fő szabály szerint – természetesen nyilvánosak.

Legnagyobb nyilvánosságot az jelenti, ha a polgárok helyszíni közvetítésben maguk láthatják, hallhatják a közgyűlési témák tárgyalását (vitáját). Örvendetes, hogy ezt a nyilvánosságot egyre több helyi televízió (on-line módon, illetve felvételtől) biztosítja.

A másik megoldás, ha a polgár személyesen ballag el a testület nyilvános ülésére (persze csak ha tud róla). Belehallgat, jegyzetelget, fejet csóvál, tanulmányozza a frakciófegyelmet, meg ilyesmi.

A nyilvánosak a testületi ülésre beterjesztett dokumentumok, azok mellékletei, miként az ott elhangzott *felszólalások, nyilatkozatok és személyes megnyilvánulások* közérdekű adatokká válnak, azaz a továbbiakban szabadon idézhetőek.

A nyilvános üléseken történekről egyébként a képviselők hozzájárulása nélkül bárki készíthet *hang- és képfelvétel és azt bármilyen (nem jogellenes célra) felhasználhatja*. Közérdekű (vagyis kikérhető) adatnak

minősül a nyílt ülésen hozott, név szerinti *szavazását rögzítő* számítógépes lista is.

16. és 17. sz. iratminták

Betekintés a testületi ülések dokumentumaiba

A nyílt *testületi ülésekről készült jegyzőkönyvekbe* (és azok mellékleteibe) lakóhelyétől függetlenül, bárki szabadon betekinthes. Ha akarja, összevetheti a szöveget a magnófelvétellel is. A betekintéssel általában egyébként várnia kell kb. két-három hetet, amíg annak írásos változata elkészül. Akkor – előzetes időpont egyeztetés után – besétál a Polgármesteri Hivatalba, ahol készségesen állnak a rendelkezésére (az időpontot érdemes előtte telefonon egyeztetni).

15. sz. iratminta

A jegyzőkönyvből kimásolt részek szabadon terjeszthetők – mégpedig az érintett hozzájárulása nélkül.

A közgyűlési jegyzőkönyvek nyilvánosságát segíti, hogy azokat pár hét múlva egyre több település felrakja az önkormányzat honlapjára. Ez üdvözlendő ugyan, de ez nem pótolhatja a tervezetek előzetes közzétételét. És még valami: mivel sok polgárnak nincs internet hozzáférése - erre hivatkozással nem lehet megtagadni a személyes betekintést, vagy az írásos adatközlési kötelezettséget.

Nyilvános ülés – zárt ülés

A jogi szabályozás a képviselő-testületi ülések, és a bizottsági ülések jegyzőkönyvei között nem tesz különbséget - a zárt és a nyilvános ülés között azonban igen.

A **zárt ülés** csak kivételes, indokolt esetben tartható. Zárt ülésen felvétel nem készíthető, az ott készült jegyzőkönyv tartalma nem nyilvános – a hozott döntések viszont megismerhetők.

A **nyilvános ülések** dokumentumai (jegyzőkönyv, kép- illetve hangfelvétel) mindenki számára megismerhetőek, beleértve mindazon iratokat, tervezeteket, mellékelteket is, melyek a napirenden szereplő témák tárgyalásához készültek. Az előterjesztéseken kívül ebbe a

körbe tartoznak a bizottsági felkérésére (vagy egyéb közpénzen) a témában készített szakértői vélemények is.

16. és 18. sz. iratminták

Figyelem!

Az előterjesztések, ülések, határozatok fentebb tárgyalt nyilvánossága egyaránt vonatkozik a **képviselő testületi és a bizottsági ülésekre, adatokra**. Ezt azért szükséges hangsúlyozni, mert a különféle bizottságok jegyzőkönyvét sok helyütt hajlamosak titkosnak, avagy döntést előkészítő iratnak minősíteni. Holott ha akarnák, akár az önkormányzat honlapjára is felkerülhetnének.

Kinek címezzünk?

A jegyzőkönyvek tárolásáért, irattározásáért, a szakszerű iratkezelésért a **jegyző** a felelős - tehát az írásbeli igényeket neki kell címezni. Ne feledje el a pontos fogalmazás jelentőségét (*melyik napon készült a jegyzőkönyv, melyik napirendi pontjára kíváncsi, milyen módon kéri a tájékoztatást stb.*). Ugyancsak a jegyzőhöz kell fordulni, ha a polgármesteri hivatalnál dolgozó köztisztviselők juttatásairól kérünk adatot.

Az önkormányzat szerveinek, hivatalának, közszolgáltató cégeinek működésével kapcsolatos adatokra vonatkozó adatigények a **polgármesternek** címezendők.

Jogszerűen egyikőjük sem hajthatja Önt azzal, hogy a kért adatok fenn vannak a honlapon vagy az újságban is megjelent.

Üvegzebe (1) - A közpénzek felhasználásának ellenőrzése

Az **Infotv.** példalozó felsorolásából jelzi, hogy egy helyi önkormányzatnak milyen feladatkörébe tartozó ügyeiben keletkeznek közérdekű adatok (*pl. az önkormányzat költségvetését és annak végrehajtását érintő adatok, továbbá a vagyonkezelésére, közpénz-felhasználására, ezek szerződéseire vonatkozó mindenféle szerződések stb.*).

Természetes az is, hogy egy önkormányzat a közfeladatok ellátása érdekében magánszemélyekkel és cégekkel különféle szerződéseket

köt. Ezek tartalma (*a szerződések tárgya, összege, tartalma, teljesítésére vonatkozó adatai*) amennyiben közpénz kifizetést, vagy a közvagyon felhasználást érintenek logikusan nyilvánosak.

De ugyanígy azon szerződések is, melyek a piaci szereplők vagy magánszemélyek részére különleges vagy kizárólagos jogot biztosítanak (*pl. közbeszerzések*).

A szerződésből üzleti titoknak csak a műszaki megoldásokra, gyártási folyamatokra, munkaszervezési és logisztikai módszerekre, valamint a know-how-ra vonatkozó adatok minősülhetnek. Ezt azért hangsúlyozom, mert még mindig előfordul, hogy az állami-önkormányzati Szervek (vagy a velük szerződő partnerek) üzleti titokra hivatkozással visszautasítják a közpénzek felhasználására vonatkozó adatok/szerződések kiszolgáltatását.

21. – 27. sz. iratminták

Üvegseb (2) - A közfeladatot ellátó szervezetek adatai

Az **Ötv.** alapján a helyi önkormányzat a feladatkörébe utalt tevékenységek ellátására saját tulajdonú, vagy részvételével működő gazdasági társaságot hozhat létre, melyek **közfeladatot ellátó szervezetnek** minősülnek. Ilyenek például a különféle közszolgáltató cégek (mint pl. *a helyi televíziók, vagyongazdálkodási, kommunális szolgáltató cégek, ipari park Kft-k, bősolgáltatók stb.*).

Az **Infotv.** értelmében a közfeladatot ellátó Szervek szintén kötelesek az általuk kezelt közérdekűnek minősülő adatokat rendszeresen közzétenni, illetve ahhoz az előző pontban írtak bárkinek hozzáférést biztosítani. Értelemszerűen közérdekűnek minősülnek ezen gazdasági társaságok működésével (pl. az üzletkötéseivel) kapcsolatos adatok, dokumentumok.

Nyilvános továbbá a közfeladatot ellátó szervezet *feladatkörében eljáró személyek összes személyes adata* és megismerhetők a vezető tisztségviselőinek juttatásaira vonatkozó adatok is!

Hozzáférés a környezettel kapcsolatos szolgáltatást nyújtó cégek adataihoz

Akárcsak az **Infotv.**, az **Aarhusi Egyezmény** is tágan értelmezi az információkezelő hatóságok fogalmát - beleértve abba a „*környezettel kapcsolatos állami szolgáltatást nyújtó természetes és jogi személyeket is*”.

Vagyis közérdekű adatkezelőnek minősülnek az ivóvizet, gázt, áramot biztosító, hulladékot elszállító közszolgáltató vállalatok éppen úgy, mint a telefonszolgáltató vagy adatfeldolgozó cégek. Beletartoznak a körbe a különféle állami környezetvédelmi feladat ellátására létrehozott, állami felügyelet mellett működő hulladékkezelő nonprofit Kft-k is (*OHÜ és társai*).

9. és 10. sz. iratminták

Üvegseb (3) - Ki, hol, mennyit keres?

Az, hogy ki mennyit keres főszabály szerint magánügy és védelmet élvező személyes adat.

A főszabály nem érvényes viszont a közpénzből fizetett, közfeladatokat ellátó vagy politikai közszereplést vállaló személyekre. És nem érvényes a közfeladatokat ellátó szervnél dolgozó köztisztviselőkre és közalkalmazottakra sem – amennyiben tevékenységük közvetlenül kapcsolódik a szerv közhatalmi feladataihoz (tehát nem portásról, vagy a takarítónőről van szó). Mivel a fenti személyek alkotmányosan védett magánszférája szűkebb mint az „átlagpolgároké” – a személyes adataik megismerésére a közérdekű adatok megismerésére vonatkozó szabályok alkalmazandók..

Magyarán: ezen személyes adatainak egy része az átláthatóság, a korrupció elleni küzdelem miatt megismerhető. Személyes adatokról lévén szó, felhasználásukat azonban bekorlátozza a célhoz kötött adatkezelés elve.

Ami viszont nem lehet korlátja a sajtószabadságnak...

Tehát *a polgármester, az alpolgármesterek, a jegyző* illetménye, jutalma és egyéb juttatása, vagyonyilatkozata bárki számára megismerhető, közérdekű – pontosabban közérdekből nyilvános adat.

Ennek minősül az önkormányzati képviselők, tanácsadók és főtanácsadók tiszteletdíja és egyéb juttatásai, az önkormányzati bizottságokban betöltött funkciójuk, valamint az ezekért megállapított juttatások összege. Értelemszerűen nyilvános az önkormányzati képviselőknek a társaságok igazgató tanácsában, vagy felügyelő bizottságában sűrűn betöltött funkciója – a juttatásuk pedig akkor, ha az önkormányzatnak a társaság döntéshozatalában meghatározó hányada van.

Az önkormányzati pályázatok és alapok nyilvánossága

A település környezetvédelmi, egészségvédelmi, szociális, civil stb. célú önkormányzati pénzalapjainak felhasználásával, a döntéshozatal folyamatával kapcsolatos adatok közérdekűek, azaz mindenki által megismerhetők. Az adóbevételekből (költségvetésből) folyósított támogatások felhasználása nem kezelhető titkosan csak azért, mert polgári szerződést érintenek.

Összességében itt is érvényes: a pályázati eljárás átláthatósága, mint közérdek megelőzi az üzleti titok védelmének magánérdekét! Közpénzekről lévén szó ez logikus is.

Az alapok felhasználását (a pályázati kiírások vagy a boldog nyertesek listáját) studírozva egyébként néha érdekes megvilágítást kaphatnak egyes összefüggések...

A közpénzekből nyújtott támogatások átláthatóságáról egyébként ma már külön törvény is rendelkezik (2007. évi CLXXXI tv.)

19. sz. iratminta

Információ-beszerzés a lakossági közmeghallgatáson.

Itt nem az egyedi hatósági ügyekben a **Ket.** által előírt, vagy a **Kvtv.** alapján (környezeti hatásvizsgálati eljárásban) tartott közmeghallgatásra gondolok, hanem az önkormányzati törvény (**Ötv.**) alapján, a lakosságnak tartott éves „**általános közmeghallgatásra**”. Ami ha úgy vesszük, akkor a képviselő-testület speciális nyilvános ülése, ahol a közmeghallgatásra elzarándokolt izgága lakosság kérdez - a kötelezően jelen lévő polgármester, jegyző, képviselő vagy a szakapparátus pedig válaszol. De döntést is hozhat.

A kérdések pontos megfogalmazása itt is alapvető követelmény, hiszen azok megválaszolására - amennyiben közérdekű információkkal kapcsolatosak - az **Infotv.** szabályai vonatkoznak.

Ennek megfelelően vagy rögtön ki kell szolgáltatni az Ön által igényelt információt, vagy az **Infotv.** szerinti 15 napon belül írásban kell rá megadni a választ (esetleg 8 napon belül meg lehet tagadni).

Adatbeszerzés és „hasznosítás” közérdekű bejelentéssel.

A „közérdekű bejelentés, panasz, javaslat” intézményét korábban egy „EU-s saláta-törvényben” dugták el, de 2014. januártól ismét önálló jogszabály szabályozza a témát (**2013. évi CLXV. törvény**).

A panasz elsősorban egyéni jog- és érdeksérelem megszüntetésére irányul, ha nincs más jogorvoslatra hivatott szerv.

A közérdekű bejelentés célja olyan hiányosság vagy sérelem orvoslása, amely a közösség érdekét (is) szolgálja. A gyakorlatban a bejelentés elsősorban **nem az Infotv. szerinti** közérdekű információk beszerzésére irányul, hanem a már meglévő információ „továbbhasznosítására”, a közérdeknek megfelelő állapot helyreállítása végett. Mondjuk Ön bejelentésével Ön intézkedését kér, mert a korábban - az **Infotv.** segítségével - beszerzett információból kiderül, hogy a vállalat nem is úgy kezeli a szennyvizét, ahogy előírták - vagy az eredeti céltól eltérően használja fel a közterületet, a közpénzt. De lehet az információáramlás fordított is, hiszen a közérdekű bejelentésére kapott hatósági tájékoztatásból felsejlik, hogy a tisztánlátáshoz milyen közérdekű adatot kell kikérnie.

Nagy előnye, hogy a polgár erre a jogszabályra hivatkozva úgy tudja a hatóság gépezetét beindítani, hogy közvetlen érdekeltségét nem kell bizonyítania. Ráadásul a törvény rendelkezik a bejelentő védelméről. Az eljárást bárki kezdeményezheti - a megkeresett Szervet 30 napon belül intézkedési (és tájékoztatási) kötelezettség terheli. Tehát akár ügyfélként vonják be az eljárásba, akár névtelenséget kérő bejelentő marad – mindenképpen gyors, olcsó és érdemi ügyintézészt remélhet

A közérdekű bejelentés, javaslat, panasz címzettje bármely „*tárgykörben eljárásra jogosult szerv*” lehet. Új elem, hogy a bejelentéseket (intézkedésre, illetve továbbításra) a jövőben a bejelentővédelmi ügyvéd, illetve az ombudsman hivatal is fogadja (lásd még: <http://www.ajbh.hu/kozerdeku-bejelentes-benyujtasa>).

IV. A Szervek aktív információs joga **(adat közzétételi kötelezettsége)**

A korábbi adatvédelmi törvény (**Avtv.**) a kérelemre történő adatszolgáltatást tekintette tipikusnak, és ennek szabályait rögzítette. Lényegében ezt a témát tárgyaltuk ki broszúránk első részében.

Az **aktív információs jog** nem ezt, hanem a Szerveknél meglévő, ill. a tevékenységükre vonatkozó közérdekű információk közzétételi és terjesztési kötelezettségét jelenti.

Az **üvegsebtörvény** volt az, amelyik az állami, önkormányzati szervek számára már egyfajta aktív adatkezelést írt elő, meghatározva azokat a közérdekű adatokat, amelyeket kérés nélkül is nyilvánosságra kell hozniuk. A nyitott társadalom felé való továbblépést jelentett az elektronikus információs szabadságról 2005-ben megjelent törvény (**Eitv.**), amely a közérdekű adatok egy jelentős részére már kifejezetten elektronikus közzétételt (vagyis internetes nyilvánosságot) írt elő.

Nyilvánvaló, hogy a (pro)aktív információs jog működtetése költségigényes dolog – de ha az állam komolyan gondolja a közintézményeinek átláthatóságát, az információk szabadságát, akkor köteles áldozatokat hozni. Ami ráadásul megtérül, hiszen a nyitottság - amellett hogy gyors és olcsó lehetőségeket teremt a közérdekű információk terjesztéséhez - oldhatja a hivatalokkal szembeni bizalmatlanságot. Csökkenti az apparátus munkaterheit is, hiszen aki a számára fontos információt a honlapokról egyszerűen le

tudja venni, az feltehetően nem fogja az adatkezelő Szervet beadványokkal zaklatni. A kettő azonban nem zárja ki egymást. Mivel nincs mindenkinek internetes hozzáférési lehetősége, a Szervek a jövőben is kötelesek a közérdekű adatok egyedi igényléseit teljesíteni.

Az e-információterjesztés célja, jelentősége

Az **e-információszabadság egyik célja** a jogállamiságból fakadó elvárások érvényesítésének segítése. Az Alkotmánybíróság szerint a létező demokrácia egyik alapvető követelménye, hogy a közhatalommal rendelkező szervek a jog által meghatározott keretek között, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon működjenek. A honlapokon közzétett információk biztosítják a teljes nyilvánosságot és a polgárok számára **átláthatóbbá teszik** az állami-önkormányzati szervek működését. Az egyik cél tehát a közsféra átláthatóságának segítése - túlhatalmának korlátozása (ami a civil kontroll lényege).

Más. Ma már szinte minden állami, önkormányzati szerv foglalkozik adatbegyűjtéssel. A köz nevében, köz pénzén, köz hasznára gyűjtött, évtizedek alatt felhalmozódott információk a számítástechnika fejlődésének köszönhetően mára hivatali adatbázisokká, szakmai kataszterekké, információs rendszerekké alakultak. Nem vitás, hogy a számítógépes hálózatok és az internet alapú nyilvános számítógépes adatbázisok elterjedése nagy lehetőséget kínál az információs szabadság kiteljesedéséhez.

A jogállamiság másik lényeges eleme **a jobbiztonság elve**, amely megköveteli, hogy az állampolgároknak legyen ténylegesen lehetősége a jogokat-kötelezettségeket szabályozó jogi normák megismerésére (a jogszabályok hozzáférhetőségét külön tárgyalom)..

Az elektronikus információszabadság alapelvei

Az aktív információs jog hazai szabályozásához a „*közsféra információinak további felhasználásáról*” szövegű **2003/98/EK irányelv** volt a

minimum mérce. Az EU szabályozási főleg *egyenlő feltételekkel* történő szabályozására koncentrált.

Az irányelv célja a közszféra birtokában lévő dokumentumok hozzáférésének és (tovább)felhasználásának széleskörű, hatékony biztosítása, azok nyilvánossá tételével (*közzététel elve*). Ezen elvárások teljesítése érdekében - írja az irányelv - a kérelmek elintézéséhez, illetve a dokumentumokat közzétételéhez lehetőség szerint elektronikus eszközöket kell igénybe venni.

A közfeladatokkal kapcsolatos e-dokumentumokat olyan formátumban kell biztosítani, amely nem függ egy meghatározott szoftver alkalmazásától (*technológia semlegesség elve*), de garantálja az interneten tájékozódó polgár névtelenségét (*információs önrendelkezési jogát*).

Nyilvánosság, esélyegyenlőség, ingyenesség, szoftver-függetlenség.

Ezeket, a jogérvényesítés szempontjából legfontosabb (garanciális) „EU-s alapelveket” először az **Eitv.** (elektronikus információszabadságról szóló törvény) ültette át a magyar jogrendszerbe.

A korábbi jogszabályokat hatályon kívül helyező **Infotv.** a IV. részében már hangsúlyosan, önálló fejezetként tárgyalja a közérdekű adatok közzétételét. Előbb – főszabályként – rögzíti a Szerveket terhelő általános tájékoztatási kötelezettséget, majd részletesen foglalkozik az elektronikus közzététel szabályaival.

Aktív információs jog az Aarhusi Egyezményben

A civil környezetvédők tevékenysége feltételezi a teljes nyilvánosságot. Nem véletlen, hogy ennek garanciái már az 1998-ban (!) megfogalmazott Aarhusi Egyezményben is megjelentek. Az **Egyezmény 5. Cikke** kiemelten foglalkozik a környezeti információk összegyűjtésével, illetve azok folyamatos terjesztésével. Ehhez leghatékonyabbnak a kommunikáció elektronikus formáját jelöli meg azzal, hogy az információkat közérthető formába feldolgozva kell terjeszteni.

Az információk fogalmát az Egyezmény - mint láttuk - tágan értelmezi. Az egyes környezeti elemek állapotának bemutatása alapvető, de a honlapokon van a helye a környezet állapotáról szóló jelentésnek, a környezettel kapcsolatos jogszabályoknak, a környezetpolitikai döntések, programok, tervek, fejlesztési koncepciók, nemzetközi egyezmények szövegeinek stb.

24. sz. iratminta

Az Egyezmény környezeti vészhelyzetben (havaria) a hatóság kötelezettségként írja elő a nyilvánosság azonnali tájékoztatását.

Az adatok közzétételének módja

A közfeladatokat ellátó szervek számára az un. „Közzétételi lista” sorolja fel azokat a feladatkörüket érintő adatokat, melyeket a nyilvánosság számára interneten is közzé kell tenni. Ezek elsősorban a Szerv költségvetésére és végrehajtására, az állami-önkormányzati vagyron kezelésére, a közpénzek felhasználására, ezzel kapcsolatos szerződésekre, piaci szereplők vonatkoznak. Az **Eitv.** a „közzétételi listák” honlapon való megjelenítését lépcsőzetesen tette kötelezővé.

A közzététel módját (normatív szabályait) ma az **Infotv.** IV. fejezetének 23. alcíme szabályozza - az **általános közzétételi listát** pedig a törvény 1.számú melléklete. A listában felsorolt általános adatkör (az adott Szerv szervezetére, működésére, gazdálkodására, kapcsolatrendszerére vonatkozó) adatkör mintegy 40 féle adatfajtaját minden közfeladatot ellátó szervnek nyilvánossá kell tennie. Az **Infotv.** szerint ma már minden közfeladatot ellátó szerv köteles (lenne) a törvényben meghatározott közérdekű adatait internetes honlapon, digitális formában közzétenni és azokat folyamatosan frissíteni.

A jelentősebb szervek, nagyobb települési önkormányzatok ezen kötelezettségüknek a saját honlapjuk „Közérdekű adatok” menüpontjában tesznek eleget, ahol tájékoztatást kell(ene) adniuk a közérdekű adatok egyedi igénylésének szabályairól is.

A területi, helyi szervezeteknek, önkormányzatoknak lehetőségük van a társulásaik által közösen működtetett honlapon való elhelyezésre is (melyeket a www.kozadattar.hu segítségével cserkészhetünk be). De akár közös honlapot, akár a központi (felügyeleti) szervük honlapját veszik igénybe, biztosítani kell az adatok elkülöníthetőségét és azok könnyű kikereshetőségét.

Az adatokat közérthető formában kell közzétenni és értelemszerűen biztosítani kell az adatokhoz való díjmentes hozzáférést. Az elektronikusan közzéteendő közérdekű adatokhoz való hozzáférés személyes adatok közléséhez, előzetes regisztrációhoz nem köthető.

Adatnyilvánosság - a legfelsőbb szinteken

Ami az **EU-t** illeti, ebben a kérdésben is igyekszik példát mutatni. Ha Önnek éppen arra támad kedve, az Európai Parlament, a Bizottság és a Tanács hivatalos irataihoz ma már gond nélkül hozzá tud férni. Ehhez klikkeljen a www.europa.eu fedőnevű honlapra és válassza a magyar nyelvet.

Itthon, a **Kormány** működésére vonatkozó közérdekű információk közzétételére a kormányzati portál (www.kormany.hu) hivatott. Sokat persze ne reméljenek, hiszen a kormányoknak mint tudjuk sosem volt erőssége a nyilvánosság (üléseiről jegyzőkönyveket nem készít, vagy azokat nem teszi közzé).

A www.kormany.hu honlap annyiban azonban mégis hasznos, mert arról viszonylag egyszerűen érhetőek el az egyes minisztériumokra (intézményeikre) vonatkozó közérdekű adatok (már amit közzétesznek). A honlap „dokumentumok” könyvtárából kiválasztható a keresett minisztérium és – a dátum megadásával - külön szűrő segítségével kilistázható az Ön által keresett adatfajta is (*szervezeti, gazdálkodási, tevékenységre vonatkozó adatok*). A honlapon lehetőség van kulcsszavas keresésre is.

A honlapoknál egyébként alapvető elvárás a tartalmi áttekinthetőség, a folyamatos frissítés és felhasználó-barátság is - de ezzel bizony sok helyütt problémák vannak. Sikertelen próbálkozás esetén hívja

segítségül valamelyik kereső program szolgáltatását (pl. www.google.hu).

Az ország és Nyugat-Dunántúl környezeti adatai

Az **ország környezeti elemeinek állapotát** bemutató, mérő-, észlelő- és ellenőrző hálózat adatainak az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszerben (<http://okir.kvvm.hu>) kellene megjelennie. A rendszer naprakész adatokkal való feltöltése azonban a minisztérium(ok)nak azonban igazából a mai napig sem sikerült. Néhány környezeti elem országos adatbázisa már felkerült – közülük talán a légszennyező anyag kibocsátásokat mérő hálózat adatait bemutató link a leghasználhatóbb.

A polgárok számára is fontos lehet a környezetvédelmi (jelenleg) Vidékfejlesztési Minisztérium honlapja, ahol képet kaphat a hazai környezetpolitika színvonaláról, az országos pályázatokról és információkat szerezhet a környezetvédelmi egyezményekről, a hazai jogszabályokról illetve azok tervezeteiről.

A környezetvédelemmel kapcsolatos friss hírek, események, tudósítások beszerzéséhez inkább a www.greenfo.hu honlapot ajánljuk figyelmükbe. A nagyvárosok lakóinak is egy civil szervezet honlapját ajánlom: az aktuális levegőszennyezettségről, szmog-helyzetről ad részletes felvilágosítást és háromnapos előjelzést a www.legszenyeyes.hu honlap.

A **régió** környezeti elemeinek állapotára vonatkozó adatokat az illetékes környezetvédelmi felügyelőségek honlapján kellene bemutatni.

Erre Vas, valamint Zala megyék esetében a szombathelyi (<http://nydtktvf.zoldhatosag.hu>), Győr-Moson-Sopron megyénél a győri hatóság (<http://edktvf.zoldhatosag.hu>) lenne hivatott. Keresgélne tehát itt kell, de sokat ne reméljen, legfeljebb általános adatokat talál - lakóterületére vonatkozó, naprakész kibocsátási adatokat aligha. Hasznosnak tekinthető viszont az, hogy a felügyelőségi honlapok „Közérdekű információk” linkjén naprakészen értesülhet a széles érintettséggel bíró egyedi eljárások megindításáról, befejezéséről, valamint a hatásvizsgálatokkal kapcsolatos vizsgálatok elkezdéséről és a kiadott engedélyekről!

**Részvétel a jogszabálytervezetek véleményezésében
(magasabb rendű jogszabályok)**

A jogalkotás rendjét 1987 – 2010 között a 1987. évi I. törvény szabályozta. Később ezt egészítette ki „jogalkotási fejezetével” az elektronikus információszabadságról szóló **Eitv.** Mindkét szabályozásnak voltak társadalmi részvételt, előzetes egyeztetést előíró rendelkezései, de azokat a jogalkotó gyakorta mellőzte. Mert megtehetette...

A jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvétel szabályairól 2011-től az új jogalkotási törvénnyel egy időben alkotott jogszabály rendelkezik (**2010. évi CXXXI. törvény**). A törvény hatálya a törvények, kormányrendeletek és miniszteri rendeletek társadalmi egyeztetésére terjed ki (*az önkormányzati rendeletekkel kapcsolatos szabályok megállapítása a helyi képviselők hatáskörébe tartozik*). A hatályos törvény kötelezően írja elő a jogszabály-előkészítési folyamat elektronikus honlapokon történő követhetőségét. Ennek érdekében a jogszabály előkészítője köteles biztosítani, hogy a tervezettel kapcsolatban **bárki** (tehát bármely magánszemély és civil szervezet) **véleményt nyilváníthasson**, illetve javaslatokat tehessen.

A jogszabálytervezet közzétételi helyén biztosítani kell a beérkező vélemények, javaslatok fogadásának technikai lehetőségét, feltüntetve a véleményezésre nyitva álló határidőt is. Amelynek minimuma – nagy nevenség - nincs megállapítva. Csupán az, hogy a jogalkotó köteles a véleményezésre „megfelelő időt” biztosítani. Na, és mi történik akkor, ha számára pedig egy (esetleg két) nap lesz a megfelelő idő?

Az egyes **minisztériumok** véleményezéshez feltett jogszabálytervezetek tehát a **www.kormany.hu** honlap *dokumentumok/jogszabalytervezetek* linkjével kereshetők ki. Pozitív, hogy a minisztériumi jogalkotáshoz elméletileg ma már bárki hozzá is szólhat – más kérdés, hogy véleményét mennyire veszik figyelembe...

A jogszabály előkészítője a beérkezett észrevételeket **mérlegeli**, majd azokról, valamint az elutasított észrevételekről (az elutasítás indokairól) összefoglalót készít, amit a honlapján közzétesz. Az előkészítőt tehát egyedi válaszadási kötelezettség nem terheli. A közzétételre került jogszabálytervezetet és az ahhoz kapcsolódó egyéb dokumentumokat a jogszabály elfogadását követő **egy évig** a minisztérium honlapjáról nem lehet eltávolítani.

Ez volt tehát az „országos” jogszabály tervezetek **általános véleményezése** – a főszabály, ami minden esetben kötelező. A jogszabály előkészítő minisztereknek módjuk van azonban az általuk kiválasztott civil szervezetekkel való közvetlen egyeztetések lebonyolítására is. Ez a – civil szektor által vegyes fogadtatásban részesített – **„stratégiai partnerség”** intézménye.

A **parlamentben** tárgyalásra felvett törvénytervezetek, továbbá azok módosításai és vitája egyébként az Országgyűlés **www.parlament.hu/iromanyok** linkjével érhető el, több keresési variációban (írományok betérjesztői, fajtái, állapota szerint). Ez a szint egyébként a jogvédők legfőbb támadási felülete is – itt jelentkezik leginkább, hogy sajnós az új szabályozás sem oldja meg a jogalkotásban való civil közreműködés korábbi problémáit. Mivel a törvényi rendelkezések mellőzésének továbbra sincs szankciója és mivel megmaradt a parlamenti jogalkotás „kivételes” módja is - soha nem látott lendületet kapott a törvénytervezetek **önálló egyéni indítványként** való parlamenti előterjesztése. Aminek szerintem több köze van a visszaélészerű-jogalkotáshoz, mint a fennen hangoztatott részvételi demokráciához

A megyei és a helyi önkormányzatok jogalkotásának nyilvános-sága

A **megyei önkormányzatok** jogalkotási lehetősége meglehetősen beszűkült, mostanában elsősorban saját működésükkel, költségvetésükkel, vagyongazdálkodásukkal kapcsolatosan hoznak rendeleteket. Részletes jogalkotási rendjüket az SzMSz szabályozza – lényegében társadalmi részvétel nélkül. Fontos döntések születhet-

nek ellenben a megyei területfejlesztési-területrendezési témákban, de ezek döntéshozatali eljárását (és a civilek lehetséges közreműködését) külön törvények szabályozzák. Erről majd egy másik kiadványban külön szeretnék szólni.

A **helyi önkormányzatok** működését, (adat)nyilvánosságát már tárgyaltam. Az önkormányzati rendeletek jogszabálynak minősülnek, így azok megalkotására, illetve megszerkesztésére a **Jat.** és a jogszabályszerkesztésről szóló IRM rendelet rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

A **Jat.** 17. §-a értelmében az önkormányzati rendelet előterjesztőjének minden esetben szükséges előzetes hatásvizsgálatot lefolytatnia. Ennek során – *a rendelet szükségessége, várható gazdasági, költségvetési, környezeti és egészségi stb. következményei mellett* – vizsgálni kell annak várható társadalmi hatásait is. A vizsgálat azonban nem jelent előzetes társadalmi véleményezést.

Arról a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvétel szabályairól szóló **2010. évi CXXXI. törvénynek** kellett volna rendelkeznie – de az a törvény az önkormányzati rendeletekre nem vonatkozik. Marad a pusztta tény:, hogy az önkormányzati rendelet megalkotásának folyamatában a társadalmi részvétel szabályai egységesen nem rendezettek. Az **Ötv.** 53.§-a alapján ugyan minden helyi önkormányzat maga határozza meg a rendeletalkotás folyamatának szabályait, nyilvánosságát. - de az ismert önkormányzati SzMSz-ek azt jelzik, hogy a polgárok és civil szervezeteknek a helyi rendelet-tervezetek előkészítésében nincs sok keresnivalója.

Nem sokat segít az **Infotv.** sem, hiszen az a nyilvánosság biztosítását (közzétételt) csak a „*helyi önkormányzat képviselő-testület nyilvános ülésére benyújtott előterjesztések*” vonatkozásában és csak a benyújtás időpontjától írja elő. Ekkor már azonban működik a frakciófegyelem - a lakosságnak, a civilek aligha van esélye a beterjesztett tervezet megváltoztatására.

Jogszabályok nyilvánossága, kereshetősége

A jogállamiság (jogbiztonság) szempontjából alapvető a hatályos magyar joganyag nyilvános és ingyenes hozzáférhetőségének biztosítása. A naprakészen hatályos joganyag kereséséhez a **www.magyarorszag.hu** honlapot ajánlom, ahol Nemzeti Jogszabálytár link alatt jogforrás számát, vagy témáját beütve is eredményesen indítható a keresés. Hasonlóan működik a google jogszabálykeresője is (**net.jogtar.hu**).

Az elfogadott jogszabályok (és polgárokat érintő egyéb kihirdetett friss döntések) elektromosan is kereshetők, olvashatók a **www.magyarokozlony.hu** honlapon.

Az egyes megyei önkormányzatok hatályos rendeletei azok honlapjain hívhatók elő: **www.vasmegeye.hu** , **www.zalamegeye.hu** illetve **www.gymsmo.hu**.

A **helyi önkormányzati rendeletek** internetes közzétételi kötelezettségét ugyan jogszabály nem mondja ki, de az a jogállamiság (Alaptörvényből is levezethető) elvárása. A nagyobb helyi települési önkormányzatok saját honlapot üzemeltetnek, rendeleteiket itt kellene könnyen kereshető formában elhelyezni. Ez a kisebb településeknél is kötelező (lenne) azzal, hogy ők választhatnak. Rendeleteiket - a többi közérdekű adataikkal együtt - a saját honlapjukon kívül, a körjegyzőség által fenntartott közös honlapon, vagy a felügyeletüket, szakmai irányításukat ellátó szervek honlapján helyezhetik el (lásd még: **www.kormanyhivatal.hu**).

V. Hozzáférés a jogorvoslatokhoz

Mint láttuk az adathozzáférés egy speciális eljárásban, az **Infotv.** szerint zajlik. Ebben az eljárásban fellebbezés ugyan nincs – jogsérelem esetén azonban a polgár több fórumhoz is fordulhat.

Adatmegtagadás miatt elméletileg panaszt lehet tenni az adatkezelő szerv felettes szervénél is (önkormányzatok esetében a megyei Kormányhivatalnál) – de a gyakorlat szerint ez a módszer nem hatékony.

Eredményét tekintve hatékonyabb jogorvoslatot kezdeményezhet a bíróságnál, vagy az adatvédelmi hatóságnál (Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság - NAIH), de – erős büntetőjogi vonatkozás esetén – fordulhat a nyomozati hatósághoz, vagy ügyészséghez. Ezeket egyenként, röviden tárgyaljuk.

Bírósági út adatmegtagadás esetén

Akit adathozzáférési erőfeszítései közepette jogsérelem ért, a megtagadástól számított 30 napon belül közvetlenül a bíróságtól kérheti, hogy az adatkezelő szervet **kötelezzék a kért közérdekű adat kiadására**, illetve az Önt ért jogsérelem orvoslására.

Jogsérelem ugyanis nem csupán akkor fordul elő, ha a kérelmét alaptalanul megtagadták, hanem

- *ha válaszára sem méltatták,*
- *ha nyilvánvalóan nem a kért adatokat szolgáltatották ki,*
- *ha a meghatározott költségértítés összegét túlzottnak tartja,*
- *vagy ha az adat minősítését az adatkérés beérkezése után rendelték el,*

Az **Infotv** akkor is biztosítja a bírósági utat, ha az ügyben először a NAIH-nál kezdeményezett eljárást, de a hatóság által hozott döntéssel nem ért egyet, vagy az eredménytelennek tűnik (erre a perindításra is 30 nap áll rendelkezésre).

Az **Infotv-ben** behatárolt megtagadási okokat az adatkezelő nem értelmezheti kiterjesztően. Ha tehát a kért iratokból (adatsorból) csak meghatározott adatok minősülnek titkosnak, akkor - azok kiemelése után - a többi adat hozzáférhetőségét természetesen biztosítani kell. A kiemelt (titkos) adatok helyettesítésére az adatkezelő nem köteles, hacsak más jogszabály (például a környezeti hatásvizsgálatról szóló) ezt nem írja számára elő.

Melyik bírósághoz kell fordulni?

Ez mindig a jogot sértő Szerv jellegéhez és székhelyéhez igazodik. **Országos hatáskörű szervek** ellen indított pernél a keresetet a székhely szerinti megyei bíróságnál (budapesti székhely esetén a Fővárosi Bíróságnál) kell benyújtania.

„**Helyi adatkezelők**” ügyeiben a bíróság illetékességét az adatközlést megtagadó szerv székhelye alapozza meg. A keresetet elbírálására mindig az adott törvényszék székhelyén lévő járásbíróság jogosult. Vagyis területünkön a Győri Járásbíróság, a Szombathelyi Járásbíróság vagy a Zalaegerszegi Városi Bíróság.

39. és 40. sz. iratminták

Mit kell tudni a bírósági jogorvoslatról?

Talán azt, hogy azért macerás. Ezt csak azért mondom, mert néha (ha nem egyértelmű és sértő az elutasítás), több sikerrel kecsegtet egy újbóli adatkérés benyújtása. Magyarázkodni, célozgatni akkor sem kell, de a kérés konkrétabb megfogalmazása – a jogszabályokra, jogkövetkezményekre és nyilvánosságra való hivatkozás néha több sikerrel kecsegtet, mint a bíróság belengetése.

Ha a bíróság mellett dönt: a keresetlevélben fogalmazza meg pontosan az ügy előzményeit és csatolja hozzá annak dokumentumait (adatkérő beadványt, a feladást bizonyító ajánlott szelvényt, a Szerv megtagadó válaszát – ha van).

A perben a bizonyítási teher nem Önt terheli, hanem a köz szolgálatára rendelt **adatkezelő Szervnek kell bizonyítania**, hogy jogszerűen tagadta meg a kért adatok kiszolgáltatását.

A bíróságnak eljárásában minden olyan körülményt meg kell vizsgálnia, amely összefügg közérdekű adat megtagadásával. Az **Infotv.-ben** előírt **soronkívüliség** elméletileg biztosítja az ügy (viszonylag) gyors elbírálását – persze ettől még évekig eltarthat egy ilyen per.

A per megindítása után egyébként érdekes dolgok történhetnek - a folyamatok akár fel is gyorsulhatnak. Netán hirtelen csönget a postás és meghozza a Szervtől eddig hiába kért adatokat...

Kell-e eljárási illetéket fizetni a jogorvoslatért?

A bíróságok ezzel kapcsolatos gyakorlata sokáig kiszámíthatatlan volt. Akadt bíróság, ahol illetékkötelesnek minősítették, de volt ahol nem kellett fizetni. A zavart végül az „**üvegseb törvény**” oldotta fel. A közérdekű adatok nyilvánosságával összefüggésben indított perek ma már egyértelműen (tárgyi) **illetékmentesek**.

Az adatvédelmi hatóság eljárása

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) viszonylag új intézmény, amely 2012-től lényegében az adatvédelmi biztos feladatait vette át. Egyes adatvédelmi jogosítványai ugyan erősebbek, mint a korábbi ombudsmané, az adatkezelők elleni fellépése azonban aligha (a hatóságnak a közérdekű adatok nyilvánosságát éppen azzal a hatalommal szemben kellene biztosítani, melytől a saját hivatali léte függ...)

A Hatóságnál egyébként bárki vizsgálatot kezdeményezhet, akit a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő jogainak gyakorlásával kapcsolatban jogsérelem ért, vagy ennek közvetlen veszélye áll fenn. Erre azonban nincs lehetősége, ha az adott ügyben egyidejűleg a bíróságnál már pert indított (illetve az ügyben a bíróság korábban már jogerősen döntött).

Jó hír, hogy a Hatóság 60 napon belül befejezi a vizsgálatot. Kevésbé jó, hogy hiányosság feltárása esetén a NAIH nem kötelező határozatot hoz, hanem állásfoglalást, figyelmeztető ajánlást, melyben a Szervnél kezdeményezheti a jogsértő gyakorlat felszámolását. Amennyiben ez is hasztalan lenne, akkor azonban Ön is és a NAIH is a bírósághoz fordulhat. És még valami: „*A Hatósághoz tett bejelentése miatt senkit nem érhet hátrány*” (Infotv. 52.§ /1/ bek.)

Az adatkezelők felelősségéről...

Ha egy kért közérdekű adat kiszolgáltatását a Szerv jogsértő módon megtagadja, nyilvánosságát indokolatlanul korlátozta, vagy az irat titkosítását az adatkérés beérkezése után rendelte el, akkor a fentiek szerint a bíróságtól vagy a NAIH-tól lehet segítséget kérni.

38. sz. Iratminta

Az iratok minősítésénél pedig mindig azok tartalmából kell kiindulni. Az Alkotmánybíróság álláspontja egyértelmű: az olyan közérdekű információk nyilvánosságának korlátozása melyek nem tartalmazzak állami, - vagy szolgálati titkot - alkotmányellenes.

A **Büntető Törvénykönyv** a közérdekű adatokkal való visszaélés tényállását fogalmazza meg. Kár, hogy az adatkezelőket terhelő korábbi büntetőjogi felelősségi rendszeren a **Btk.** 2012-es módosítása jelentősen könnyített. A jelenleg hatályos **220.§-a** szerint a Szerv akkor követi el bűncselekményt, ha a kezelésében lévő a közérdekű adatot az igénylő elől *eltitkolja, vagy a kért adatot a bíróság jogerős kötelezése ellenére sem adja ki.* Tehát a büntetőjogi felelősség érvényesítése feltételezi az előzetes bírósági eljárás lefolytatását (jogerős befejezését) – ami nyilvánvalóan kedvez a szándékosan időhúzásra játszó adatkezelőknek. Akik tudják, hogy a polgári bíróság előtti „*soron kívüli eljárások*” (a szokásos fellebbezésekkel) akár évekig csordogálhatnak – miközben az információ elavul, a rendszer változik, vagy az adatkérő megunja a jogi hercehurcát.

A **Btk.** változatlan formában bünteti a *közérdekű adat hozzáférhetetlenné tételét, meghamisítását,* illetve ha valaki *hamis vagy hamisított adat hozzáférhetővé vagy közzé tesz.* Mivel itt is bizonyítási nehézségek lehetnek (gondatlan avagy szándékos volt-e az elkövető tevékenysége) - a büntetőjogi feljelentés megtétele előtt nem árt jogással konzultálni, vagy az ügyészségi panasznapot felkeresni. Ott a magával vitt bizonyító dokumentumok alapján segítenek Önnek a feljelentés szakszerű megfogalmazásában.

Az **aktív információs jog** sérelme esetén — tehát ha a hatóság nem teszi közzé a kötelezően előírt adatait, nem építi ki az egyébként kötelező nyilvános adatbázisait - panaszkodni ugyan a felettes szervnél meg a NAIH-nál is lehet, de a tapasztalatok szerint sok sikerélményre ne számíton. A hatóságoknál odakozmált, vagy eltemetett közérdekű információk tovább növelik a közigazgatás szolgáltatási deficitjét.

VI. Nyilvánosság részvétele a különféle döntéshozatali eljárásokban

Ez a fejezet is a részvételi demokrácia másik nagyszerűségéről szól. Pontosabban annak is csak egy szeletéről, hiszen a megannyi döntéshozatali eljárásból most elsősorban a **közigazgatási hatósági eljárásokban** való részvétel (beavatkozás) lehetőségére összpontosítok. Ahol - mint azt látni fogjuk - alapvetően az illetékes hatóság és az eljárásban részvevő ügyfél (ügyfelek) között folyó zárt eljárásról van szó, és az eljárás szereplői által megismerhető információk köre is behatárolt. Erről később.

Csak jelzem, hogy ezeket az egyedi hatósági eljárásokat sok esetben egy olyan „nyílt procedúra” előzi meg, ahol a társadalmi részvételt (az érintettek bevonását) külön jogszabály egyenesen kötelezővé teszi *(pl. ilyenek a településrendezési tervekkel kapcsolatos eljárások, a jogalkotási folyamatok, a hatásvizsgálatok, bizonyos tervek, programok megalkotása, a különféle közmeghallgatások stb.)*.

Az ilyen döntés-előkészítő eljárásokban való részvétel problémáit külön brosúrában dolgozom majd fel - nem árt azonban itt is leszögezni: csak azoknak van esélyük érdekeiket érvényre juttatni, akik ismerik és időben gyakorolják is a jogaikat!

Aki későn ébred és akkor kezdi keresni a rendelkezésre álló jogi kapaszkodókat, amikor a beruházók már jogszabályokat és jogerős határozatokat lobogtatnak – az már ugyancsak beszűkült lehetőségekkel számolhat. Ezért fontos az információk korai beszerzése, a döntéshozatalokban való aktív közreműködési formák kihasználása.

Az érintett nyilvánosság döntéshozatalban való részvétele **előnyös a hatóság számára is**, hiszen a helyi problémákat, viszonyokat, összefüggéseket nyilvánvalóan az ott élő lakosság ismeri a legjobban. A nyilvánosság bevonása tehát a hatóságot olyan mérlegelésre méltó körülményekkel, jogos magán- vagy közérdekekkel szembesítheti, melyek biztosíthatják a döntések megalapozottságát és segítheti azok társadalmi elfogadottságát, végrehajtását.

Ilyen szempontból az önkormányzatok, a beruházók és az engedélyező hatóság számára is fontos az információk nyilvánosságának biztosítása, az érintettek döntéshozatalban való bevonása.

A tendencia azonban mintha nem ez lenne. Mintha szaporodnának a bizottsági, önkormányzati ülések előtt kiosztott előterjesztések, a zárt üléseken hozott döntések, a nyílt közbeszerzést mellőző megbízások, a nemzetbiztonsági vagy nemzetgazdasági szempontból kiemelt nagyberuházások gyorsítva ledarált, nyilvánosságot kirekesztő eljárások.

Az Aarhusi Egyezmény elvárásai, a nyilvánosság bevonása

Amikor a brosúrában az „*információhoz való hozzáférés*” után rögtön a „*nyilvánosság döntéshozatalban való részvételével*” tárgyalom akkor tulajdonképpen az Aarhusi Egyezmény logikáját követem.

Az Aarhusi Egyezmény nyilvánvalóvá teszi, hogy egy demokráciában alibiaktusoknak nincs helye – a jó döntéshez alapvető az érintettek érdemi részvétele. Tehát hogy a nyilvánosság az eljárás korai fázisában kapjon információt és részvételi lehetőséget – amikor még az összes választási lehetőség nyitott és a civil vélemények „kellő mértékben” figyelembe vehetők.

Ez az elvárás külföldi beruházások esetében is – ha annak hatásterülete Magyarországot érinti. Ezekre azonban külön nemzetközi jogi normát és speciális eljárási rendet alkalmaznak. Ez az „**Espoo-i Egyezmény**”, melyben a lakossági közmeghallgatás és észrevételezési jogi szintén kiemelt szerepet kap.

Az „adatbeszerzési” és a közigazgatási eljárás elhatárolása

A döntéshozatalban való részvétel kitérője előtt nem árt tisztázni az „adatbeszerzési” és a közigazgatási eljárás közötti különbségeket és átfedéseket.

A brosúránk ötven oldalán az első témát tárgyaltuk. Azt, hogy milyen jogi eszközöket biztosít az erre hivatott **Infotv.** annak, aki megismerhető közérdekű adat beszerzésére vágyik. És milyeneket

arra az esetre, ha az adathozzáférést az adatkezelő Szerv netán jogellenesen megtagadná. Alapvető alkotmányos jogról lévén szó az adatigénylő bárki lehet – ha úgy nézzük, akkor egy speciális szabályok szerint bonyolított „nyílt” eljárásról van szó.

Más az alapállás a különféle közigazgatási szervek előtt folyó egyedi **szakmai ügyekben**. Ezek a konkrét (hatósági) ügyek általában a közigazgatási eljárás általános szabályairól szóló törvény (**Ket.**) keretei között bonyolódnak, mégpedig az ügydöntő közigazgatási Szerv és az ügyfél (ügyfelek) között. Alapjában véve tehát ez egy „zárt aktus”, ahol a törvény határozza eljáró, és az eljárásba bevonandó más (szak)hatóságokat és hogy ki kaphat ügyféli pozíciót.

Ez így rendben is van, a közérdekű adatok nyilvánosságának elve azonban itt sem szenvedhet csorbát. A **Ket.** alapján zajló egyedi közigazgatási eljárások is sűrűn termel(het)ik ugyanis az **Infotv.** alapján közérdekűnek minősülő, megismerhető információkat (*különféle határozatokat, szakhatósági állásfoglalásokat, műszaki dokumentációkat, szakvéleményeket stb.*). Az **Infotv.** szerinti megközelítésben (tehát a közérdekűnek minősülő adatok vonatkozásában) itt „átfedés van”: az ügyben eljáró hatóság egyben adatkezelő Szervnek is minősül - akihez közérdekű adatkérelemmel bárki fordulhat.

De hasonló az alapállás a (pro)aktív adatszolgáltatással is. A különféle állami és önkormányzati Szerveknél - **az általános hatósági-szakhatósági feladataikat ellátva** - az évek folyamán rengeteg „hivatalból begyűjtött” közérdekű információ halmozódik fel. Ezek egy részét valamelyik törvény (**Ötv.**, **Kvtv.**, **Étv.**, **Ket.** stb.) alapján ugyan „maguktól” is nyilvánosságra hozzák – ám ha ezt elfelejtetnék, akkor azt az **Infotv.**-re hivatkozással bárki, mindenféle magyarázkodás nélkül kikérheti és helyettük közzéteheti.

És itt nem árt még egyszer rögzíteni: a közérdekű adatok megismerése minden polgárt megillető alkotmányos jog. Az eljárási törvények rendelkezéseit tehát ezt figyelembe véve kell(ene) alkal-

mazni. Magyarul: a közérdekű adatok kiszolgáltatásánál a Szerveknek elsődlegesen nem a **Kei.**, hanem az **Infotv.** előírásait kell érvényre juttatniuk..

Mivel azonban ezt nem mindig sikerül nekik, kérem segítsen nekik! A demokrácia serkentése és a könnyebb teljesítés érdekében adatkérésében lehetőleg pontosan jelölje meg, hogy melyik ügyben keletkezett, mely közérdekű információ kiadását kéri. Beadványában hívja fel a Szerv figyelmet arra is, hogy információ-igénylése az **Infotv.**-n alapul – vagyis hogy Ön nem ügyféli jogot kér, hanem az **Alkotmányban (Alaptörvényben) biztosított információs jogát gyakorolja!**

Ennek alapján a Szerv vagy kiadja a kért közérdekű adatokat, vagy megtagadja azt (és viseli annak következményeit).

20., 25., 26. és 28. sz. iratminták

A társadalmi részvétel fontosságáról

Mint említettem számos jelentős településfejlesztési, beruházási stb. döntés sokszor két – egymáshoz szorosan és logikusan - kapcsolódó eljárásban születik meg.

Előzetes eljárásként előbb lezajlik az a „nyílt procedúra”, ahol a társadalmi részvételt sokszor külön jogszabály teszi kötelezővé. Az ezt követő egyedi közigazgatási (környezetvédelmi, építési, nyomvonal-jelölési stb.) eljárásokban pedig eldöntik, hogy mindezt konkrétan ki, hol és milyen feltételek, előírások betartása mellett építheti, üzemeltetheti.

A probléma ott kezdődik, amikor az érintett lakosok az előzetes nyílt eljárásokból valamilyen ok miatt (*agyonhallgatás, figyelmetlenség, tájékozatlanság*) kimaradnak, az azt követő közigazgatási eljárásról pedig nem is tudnak.

Mást mondok: a lakosság sokszor el sem olvassa az ilyen hirdetményeket, vagy ha elolvassa, csak legyint, és jön az *„ügyis az történik, amit ezek akarnak”* c. szlogen. Az egy dolog, hogy a tapasztat-

lataikat fogalmazzák meg, de van ennek ellenszere: ismerni és alkalmazni a jogainkat!

Sokkal nehezebb helyzetbe kerülünk, ha információk híján csak akkor kezdünk el kapkodni, magunkat megszervezni amikor már megjelennek a bulldózerek, a favágók, a mobiltorony állítatók, amikor már húzzák fejünk felett a magasfeszültséget, amikor elkezd füstölni, zajongani a szomszéd garázsa (garázsnek látszó építménye).

A döntéshozatali (előzetes) eljárásokban való felelős részvétel tehát információszerzési és döntésbefolyásolási lehetőséget biztosít – vagyis a társadalmi-környezeti konfliktusok megelőzését szolgálja. Bizonyítva azt, hogy az információ hatalom – a megelőzés érvényesítése pedig végre a fejről a talpára állítaná a dolgokat. Időben és szakértelemmel **bekapcsolódn**i – ez segítheti az államhatalmi szervek ellenőrzését, a részvételi demokrácia erősítését, az érintettek érdekeit is figyelembe vevő (megalapozott) döntéshozatalt.

Jogi és nem jogi eszközök

A lakosságnak és a civil szervezeteknek céljaik eléréséhez szakmai felkészültségre és okos taktikára egyaránt szükségük van. Ami az előbbit illeti: nem csupán a jog által nyújtott lehetőségeket és korlátokat kell ismerniük - de biztonsággal kell alkalmazniuk a rendelkezésükre álló „legális” **nem jogi eszközöket** is.

A „legális” (megengedett, megtűrt) szó itt arra utal, hogy a legtöbb nem jogi eszköz felhasználásának feltételeit, korlátait valamilyen módon mégiscsak a jog szabályozza. Főleg a korlátok ismerete fontos, hiszen túllépésük jogi szankciókkal fenyeget. Ezzel együtt - mivel alapvetően nem jogi eszközökről van szó - nem a jog határozza meg ezen eszközök lényegét.

A két eszköz közötti „választóvonal” ismerete azonban fontos lehet. Míg például kétséges, hogy egy „sima” *tiltakozó aláírásgyűjtést* a döntéshozó szerv mennyire vesz figyelembe – az ugyanazon ügyben,

de „hivatalos kérdőíven” indított aláírás gyűjtéssel akár egy kötelező erejű *helyi népszavazás* is kikényszeríthető. Vagy: egy általunk összehívott *lakossági fórum* gyakran lendületes érzelmi kitérések sorozata – a hatósági *közmeghallgatás* jogilag szabályozott és dokumentálandó hatósági aktus.

De ugyan így: a **jogi aktus** (bírószági bejegyzés) csinálhat a baráti társaságból *egyesületet*, tréfás közös utcai sétából előre bejelentett *demonstrációt*. Míg a kocsmában két fröccs között leszólintott önkormányzati képviselő nyugodtan megtagadhatja kérdésünkre a választ, ha ugyanezt a közérdekű adatot írásban, az **Infotv.** alapján igényeljük, akkor a megtagadásnak már jogi következményei lesznek. Megint csak azt akartam mondani, hogy a civileknek ismernie kell eszközeiket (és azok következményeit)...

A közigazgatási eljárás és az ügyfél

Na jó, akkor most beszéljünk a közigazgatási eljárásokról.

Mint az jeleztem, a különféle állami vagy önkormányzati szervekhez telepített hatósági eljárások alapvetően a **közigazgatási eljárási törvény (Ket.)** előírásai szerint folydogálnak. Az egyes ágazati (*gyámügyi, építési, rendészeti, örökségvédelmi, adóügyi, környezetvédelmi stb.*) törvények tartalmazhatnak ugyan eltéréseket, speciális eljárási rendelkezéseket, de a kivételekkel most nincs időnk foglalkozni.

A „klasszikus” közigazgatási eljárások egyik részvevője mindig az eljárást lebonyolító **hatóság** – a másik oldalon ott van **az ügyfél** (ott vannak az ügyfelek). Optimális esetben a közigazgatási Szerv hozzáállása *szolgáltató* – az ügyfél pedig tettere kész és *közreműködő*.

Ehhez kapcsolódva felhívom a figyelmet arra, hogy a **Ket.** egyik alapelve a felek együttműködési kötelezettsége. Ennek keretében az eljáró hatóságnak tájékoztatni kell(ene) a jogszabályi rendelkezésekről, az ügyfelet érintő jogokról kötelezettségekről.

Na, ezt csak úgy mondtam.

Az információk beszerzése illetve az eljárás kimenetelének befolyásolása tekintetében ügyfélnek lenni kulcskérdés. Pontosítok. A hatósági eljárás néhány (közérdekűnek számító) információjához ugyan az **Infotv.** alapján (mint azt láttuk) bárki hozzáférhet – az eljárás összes nyilvános iratát megismerni, az eljárás menetét érdemben befolyásolni azonban **csak az eljárásban elismert ügyfél** tudja. Persze csak akkor, ha ismeri jogait és él is vele.

Ki lehet ügyfél?

Hogy ki lehet ügyfél?

Alap esetben az, aki az eljárást megindítja, vagy akit a hatóság eljárás alá vont. Tehát ha Ön ellen indul a hatósági eljárás, vagy ha Ön indítja azt (és erre jogosult), akkor nyilvánvalóan megilleti az ügyféli jogállás. Bonyolultabb a helyzet, ha Ön a mások között folyó eljárásba érzi érintettnek magát, vagy abba általában állampolgári érzékenysége okán, a köz érdekében (pl. mindenki környezete vagy egészsége védelmében) szeretne beavatkozni.

Az ügyfél fogalmát a közigazgatási eljárásról szóló törvény (**Ket.**) szabályozza. Leegyszerűsítve három eset lehetséges:

- *ügyfél az, akinek a jogát, jogos érdekét vagy jogi helyzetét az ügy érinti,*
- *ügyfél az üggyel érintett (létesítmény, tevékenység stb.) hatásterületen lévő ingatlan tulajdonosa (használója),*
- *végül ügyfél az, akét külön törvény, vagy kormányrendelet ügyféli jogokkal ruház fel.*

Ez lenne a jogszabályi behatárolás, amit az eljáró hatóság sokszor sajtóosan közelít meg. A „jogot-jogos érdek” szűken értelmezi, a hatásterületet zsugorítja. Mindjárt meg is mondom, hogy miért.

Mert az ügyfél bekavar...

A probléma ott kezdődik, mikor a polgár komolyan veszi a részvételi demokráciát és szeretne részt venni az őt (is) érintő ügyek intézésében. Tágan értelmezi a **Ket.** definícióját, jogilag érintettnek érzi magát (elvégre a legtöbb ügy valamelyik alkotmányos jogát alighanem tényleg érinti). Indíttatást érez arra, hogy érdekeit ügyfél-

ként érvényesítse - ami viszont nem biztos, hogy találkozik az Szerv elképzeléseivel.

Már csak azért sem, mert az ügyfélnek olyan eljárási jogosítványai vannak, melyekkel a legegyszerűbbnek tűnő hatósági eljárást is megtekerheti. Jelenlétével az addig blankettán lerendezhető rutin-eljárás több szereplőssé válik - ahol a beavatkozó ügyfél gyakorolja a jogait. Általában ezt-azt indítványoz, itt-ott megjelenik, betekintget, ráadásul néha van képe fellebbezni is.

Szóval **az ügyfél bekavar**. Jobb őt inkább távol tartani...

A környezetvédő szervezetek ügyfélképessége

Van úgy, hogy maga a jogalkotó terjeszti ki az ügyfélképesség határait. Ehhez külön törvényi rendelkezés szükséges – amire példa ma még sajnos kevés akad. Legismertebb a környezetvédőké - és a történelmi előzmények ismeretében aligha véletlen, hogy a civil szervezetek közül pont ők rendelkeznek a legerősebb részvételi jogosultsággal.

A **Kvtv.** alapján a *környezetvédelmi céllal bejegyzett társadalmi szervezetek ügyfélként vehetnek részt* minden „*környezetvédelmi közigazgatási hatósági eljárásban*”. Az más dolog, hogy tíz év telt el, mire a Legfelsőbb Bíróság segítségével elérték, hogy a környezetvédelmi közigazgatási hatósági eljárás fogalmát a Szervek ne saját logikájuk szerint (leszűkítve) értelmezzék.

29. – 32. sz. iratminták

A helyi környezetvédelmi szervezet) tehát ügyfélként tud beavatkozni azokba a környezetvédelmi hatósági eljárásokba - ahová Önt érintettként sajnos be sem engedik. A megoldás logikusnak tűnik: kérje a helyi civil szervezetek segítségét!

Adathozzáférés - iratbetekintés

Az ügyféli pozíció az adott eljárásban (de csak abban!) fontos jogosítványokat biztosít – köztük néhányat pont avégett, hogy az ügyfél az adott ügy (!) irataihoz, információihoz hozzájusson.

Az egyik legfontosabb eljárási jogosítvány az ügyfél iratbetekintési (és másolatkészítési) joga. Ezt az aktust azonban a **Keft.** nemcsak az

ügyfélnek, de bizonyos esetekben „kívülálló” harmadik személynek is megengedi. Akkor, *„ha igazolja, hogy az adat megismerése joga érvényesítéséhez, illetve... kötelezettsége teljesítéséhez szükséges”*.

Figyelem! Az **Infotv**-ben szabályozott „*adathozzáférés*” nem azonos a **Kef.** szerinti „*iratbetekintéssel*”, hiszen ez utóbbit nem akárhik, hanem csak a **Kef.** által elismert ügyfelek és harmadik személyek gyakorolhatják. Ők viszont az ügy irataiból (de csak abból!) a közérdekűeket és a nem közérdekűeket egyaránt megismerhetik. Persze itt is vannak iratbetekintés alól kivett személyes adatok, titkok stb.

Nincs szükség az érdekeltség igazolására a közérdekűnek vagy közérdekből nyilvánosnak minősülő adatok esetében. Vagyis ha Ön (vagy bárki) eléggé felkészült és elszánt, akkor egy frappáns beadvánnyal (akár ügyfél, akár nem) az **Infotv-re** hivatkozva hozzájuthat az eljárás közérdekű adataihoz. De csak ahhoz.

Mert a Szerv mérlegel...

Tehát az iratbetekintést *az elismert ügyfélnek* a Szerv minden esetben köteles biztosítani. Az azonban, hogy az adott eljárásban rajta kívül ki juthat az iratok közelébe (vagyis hogy ki minősül „*érintettnek*”) az ügy ura, maga a Szerv bírálja el. Nyilván a saját logikája és érdekei szerint. Alapállásként szögezzük le, hogy aki ott él (a hatásterületen) az általában jobban ismeri a helyszínt, az emberek és a környezet állapotát, mint a hatóság. Előre tudható az is, hogy *egy szabadtéri diszkrét zaja, egy műanyag-feldolgozó üzem bűze, egy mobil antenna sugárzása* több száz méteres körben teríti be a környéket. Mivel ez nyilvánvalóan sérti az érintett területen lakók életminőségét (az egészséges környezethez való alkotmányos jogát), nekik - mint „hatásviselő érintetteknek” - megalapozott igényük lenne a létesítménnyel kapcsolatos információkra.

De azért azt ne higgye, hogy Ön - a szomszéd utcában lakó- csak úgy spontán bemegy a hivatalba, *„Jó napot, én vagyok az érintett”* – mondja, és már tekinthet is befelé az ügy irataiba. Ááá, dehogy!

Ehhez külön döntés kell, ami az eljáró Szervek mérlegelésétől függ. Márpedig az ő tapasztalatuk az, hogy minden eljárásba beengedett és aggódo személy csak növeli a hatóság gondját..

Itt is érvényes: ha Ön ügyfél, legjobb, ha az iratbetekintési igényét előre írásban bejelenti és időpontját az ügyintézővel pontosítja.

A próbálkozáshoz ajánljuk a **34., 35. és 36. sz. iratmintát**

Eljárás megindításának közhírré tétele a Ket. alapján

Tehát alap esetben Ön indítja a közigazgatási eljárást, vagy Ön ellen indul. Az eljárás megindulásáról a hatóságnak mindkét esetben 5 munkanapon belül értesítenie kell Önt – és attól kezdve gyakorolhatja ügyféli jogait.

Más a helyzet, ha az ügynek nagyszámú érintettje van. Ilyenkor a hatóság nem egyenkénti értesítéssel, hanem a „helyben szokásos módon” alkalmazott **hirdetményben vagy közhírré tétellel** köteles a hatásterületen élők tudomására hozni az eljárás megindítását (ezzel együtt az ügyféli bejelentkezés lehetőségét).

Fontos intézményekről van szó, melynek segítségével - ha rendeltetésszerűen alkalmazzák - megnő az esély arra, hogy az érintett polgárok és szervezetek valóban időben tudomást szereznek az eljárásról. Márpedig aki időben kapja az információt, az időben eldöntheti, hogy akar-e az eljárásban ügyfél lenni, vagy hogy miképpen szervezi meg érdekeinek hatékony képviseletét. Fordulhat szakértőhöz, ügyvédhez, vagy felkeresheti valamelyik civil szakmai (jogvédő) szervezetet is.

33. és 35. sz. iratminták

Helyben szokásos módon?

A rendezési tervekészítések és a közhírré tétel tapasztalatai azt jelzik, hogy néhány Szervek nem ártana újragondolni a „*helyben szokásos módon*” történő közzététel módját is. Persze csak akkor, ha annak célja szerintük is a lakosság tájékoztatása.

A helyi médiákban megjelentetett közérdekű hirdetések technokrata megfogalmazásából (kódrendszeréből) ugyanis gyakran pont maga az eljárás tárgya, a háttérben készülődő beruházás marad megfejthetetlen talány.

A *kifüggesztés aktusa* pedig gyakran azzal tudódik le, hogy 15 napra kirajszögeznek egy szakzsargonban írt tájékoztatót, meg egy áttekinthetetlen térképet a városháza folyosóján (véletlenül sem abban a városrészben, ahol építeni terveznek). Ami a Szervnek feltehetően a legkényelmesebb „szokásos mód” ugyan, de a demokratikus döntéshozatalhoz nincs sok köze. Feltehetően a jogalkotó sem erre gondolt, mikor beépítette a **Ket.**-be.

Persze vannak települések ahol a közzététel alatt tényleg a közzétételt értik. Ahol a hirdetések megjelennek a városi lapban, az önkormányzat hivatalos honlapján, a helyi TV képűségén is.

A civil szervezetek e-bejelentkezése

Az eljárás megindításáról szóló közhírré tétel (illetve a hirdetményi értesítés) nyilvános kifüggesztést, sajtóban való közzétételt vagy honlapon való megjelenítést jelent – aminek követése azonban folyamatos és fárasztó utánjárást feltételez.

Ezen könnyít a **187/2009.(IX.10.) Kormányrendelet**, amely lehetővé teszi a regisztráló civil érdekvédelmi szervezeteknek, hogy az eljáró Szervektől automatikusan elektronikus értesítést kapjanak a működési területüket és tevékenységüket érintő hatósági ügyek megindításáról.

A bejelentkezést a civil szervezetek a **nevjegyzek.magyarorszag.hu** honlapon ejthetik meg, az ott közölteknek megfelelően. Ezután már csak figyelni kell az értesítéseket és lehet bejelentkezni.

29. sz. iratminta

Hatásterület? Határérték? Hatástalan?

Mint azt említettem, a hatásterület lévő ingatlanok tulajdonosai ügyfélnek tekintendők, akiket az eljárás megindításáról hirdetményileg mindig értesíteni kell. (**Ket. 29.§ /6/ bek.**). Illetve

mégsem mindig (**Ket. 80.§ /3/ bek.**). . A hatásterület definícióját pedig (két próbálkozás után) most éppen nem tartalmazza a **Ket.**

Az ilyen szabályozás továbbra is túl sok teret ad a Szervek sajátos (szűkítő) értelmezésének. Amivel nyilván ösztönösen élnek is, hiszen tudjuk: sok ember sokat kérdez - több ügyfél többet kavar...

Így hát a hatóságok leginkább csak a jogszabályokban előírt távolságok, határértékek betarthatóságát vizsgálja (ha vizsgálja).

A konfliktust borítékolja, ha a nagyberuházásról szóló döntésbe a maga módján a politika is belerondít (presztizsberuházások, kampánycélok, egyéni gazdasági érdekek érvényesítése). A tapasztalat szerint minél több a bevonható közpénz, minél nagyobb a környezeti veszély – annál nagyobb a titkolódzás és annál kevésbé vonják be az érintetteket a döntéshozatalba (lásd: Paks bővítés).

A beruházást kénytelen elszenvedő polgárok mitsem tudnak a hatásterület számításról. Tapasztalatuk viszont az, hogy *az útépitések, vízrendezések, üzletközpontok, benzinkutak, parkolóházak, távvezetékek és mobilantennák, hulladéklerakók és égetők stb.* működtetése - életminőségüket, környezetüket súlyosan terhelő beruházások, hiszen a szemétegető bűze, a mobiltorony sugárzása, a kamionok és a diszko zaja nem áll a meg kerítésnél. Alappal érzik magukat (hatásterületileg is) érintettnek és alkotmányos jogaikra hivatkozva joggal várják el, hogy a készülődő beruházás engedélyezésénél érdemben vehessenek részt. Már csak azért is, mert a közpénz az ő pénzük is, és mert nekik kell majd élni a radar, a vörösiszap tároló stb. árnyékában.

A törvény egyébként **kötelezően írja elő a közmeghallgatás** megtartását abban az esetben, ha az eljárásban több mint ötven ügyfél vagy több mint öt ügyfélnek minősülő szervezet vesz részt. .

A hatósági döntések nyilvánossága

A közigazgatási hatósági eljárás szabályairól szóló törvény (**Ket.**) alapjaiban változtatta meg a **Ket.** adatkezeléssel kapcsolatos logikáját. A **69/A. §** értelmében (ha törvény a döntés nyilvánosságát nem zárja

ki) akkor az eljárás jogerős befejezését követően a jogerős határozatokat bárki megismerheti. Vagyis kvázi közérdekű adatként viselkednek. A kérését tehát (ha jól fogalmazta meg) 15 napon belül kell teljesíteni – a másolatért költségtérítés számítható fel.

37. sz. iratminta

A másik újdonság a Szervek aktív információs kötelezettségével kapcsolatos. A **Ket.** tíz olyan ügycsoportot sorol fel, amelyek esetében a jogerős határozatot egyedi kérelem nélkül is (hivatalból) elektronikusan közzé kell tenni (*pl. fontos közrendvédelmi okból, vagy ha az eljárásban ötvennél több ügyfél van, ha a határozatot közérdekű keresettel meg lehet támadni stb.*). Érthető okból a határozatban lévő személyes és védett adatokhoz az illetéktelenek ezután sem juthatnak hozzá (azok előzetesen kitörleendőek).

A környezetvédelmi határozatok nyilvánossága

A Kvtv. példaértékű módon itt is továbblépett. A törvény szerint a környezetvédelmi hatóságnak minden határozatát (jogerőre emelkedésre tekintet nélkül) közzé kell tennie.

Ez lehetővé teszi, hogy azok szervezetek, érintettek is gyakorolhassák ügyféli (esetleg jogorvoslati) jogaikat, akik addig nem kapcsolódtak be.

A közigazgatási döntések elleni jogorvoslati lehetőségek

Az ügyfél egyik legfontosabb részvételi jogosítványa, hogy az elsőfokú közigazgatási döntés ellen - a közléstől számított – tizenöt napon belül **fellebbezhet**. Fellebbezni bármely okból lehet (főszabály). A fellebbezést a másodfokú közigazgatási szerv bírálja el a **Ket.** eljárási szabályai szerint. A másodfokon eljáró hatóság szerv a döntést helybenhagyja, megváltoztatja, vagy megsemmisíti, és új eljárást rendel el.

A másodfokú határozat jogerős és végrehajtható - ami nem jelenti azt, hogy bírói úton ne lenne megtámadni (erre általában 30 nap áll

rendelkezésre, és érdemes egyidejűleg kérni a végrehajtás fel-függesztését is).

Az eljárásban részt vett ügyfelek részére a **Ket.** lényegében mindenfajta jogerős közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát lehetővé teszi, de ennek feltétele, hogy a hatósági eljárásban az ügyfél vagy az ügyfelek valamelyike a fellebbezési jogát kimerítse. A keresetlevélben valószínűsíteni (bizonyítani) kell a döntés jogszabálysértő voltát. Ha tehát a feltételek stimmelnek (**az eljárásban Ön ügyfél volt, a döntés jogerős és van hivatkozható jogszabálysértés**), akkor az illetékes bíróságtól kérheti a döntés felülvizsgálatát. A tapasztalatok szerint az anyagi jogsértések könnyebben bizonyíthatóak és értékelhetők. A **Ket.** eljárási szabályainak megsértését *(például az ügyféli jogok korlátozását, tájékoztatási kötelezettség elmulasztását, rossz mérlegelést)* a bíróságok általában sajnos nem tartják olyan súlyúnak, amely szerintük megindokolná a hozott döntés hatályon kívül helyezését (az eljárás megismétlését).

Mert mi lesz a fejlődéssel?

Egyébként a polgár pereskedési lendületét – *a civil kurázi hiánya és a perkiöltségektől való félelmei mellett* - sajnos gyakran visszafogja a bírók környezeti témákkal kapcsolatos érzéketlensége és felkészületlensége. Nyilván egyszerűbb nekik szentírásnak venni a hatóságok szakmai tévedhetetlenségét, mint végiggondolni a „laikus lakosság” érveit.

Nincsenek vele egyedül. Ebben az elidegenedett világban sok ember tudatában mindannyiunk környezete (a közjó) valójában, mint a senki tulajdona jelenik meg. A jövő generáció életfeltételeit pedig a felturbózott gazdaságban és fogyasztásban látják biztosítva – holott azzal éppen a Föld véges nyersanyagkészleteit éljük fel. Utódaink elől. Ehhez képest gyakran a bíró sem érti, hogy miért fáj Önnek az a néhány, beruházás útjába álló kósza növény, állat likvidálása, az „amúgy is kopár zöldterület”, a semmirevaló domb vagy a mocsaras rét eltüntetése.

És egyáltalán: mit kavar Ön más ügyében, mikor nem is ott lakik?

Megkülönböztetve: is mi lesz így a fejlődéssel?

VII. Levezetés

Gyakorlati tanácsok

Ahogy azt ígértem a brosúra végén röviden felsorolok néhány „adatvadászatot” segítő gyakorlati tanácsot, és címet is. Átfutottam ismét a brosúrát, átlapoztam néhány hasonló kiadvány és az alábbi tanácsokat adom.

A legfontosabb: előbb vértézze fel magát lelkileg. Mert hinnie kell, hogy Ön a nemzet javára cselekszik! Az adatkikérések gyakorlása, a döntéshozatalban való részvétel nem jogászkodás, hanem egy demokráciában általánosan elvárt cselekvési forma. A demokrácia aktív, felelős polgárokat feltételez - akik a közügyekben tájékozottak és személyesen akarnak részt venni azok intézésében.

Ha az elszántsága megvan, olvassa el a legfontosabb gyakorlati tanácsainkat:

- Kérdését fogalmazza meg egyszerűen és a lehető legpontosabban. Hivatkozzon a törvényi határidőre (15 nap), illetve a hallgatás jogkövetkezményire.
- Ne bonyolódjon bele magyarázkodásra, hogy mi végett kell Önnek a kiadni kért adat, információ. Azért, mert ehhez joga van, azért mert csak.
- Ha nem tudja, pontosan kinél van az adat, kérését küldje meg minden számba jöhető Szervnek.
- Adatkérelmét küldje el elektronikusan (is) és adja meg az e-mail címét. Ha levélben küldi, akkor ajánlva vagy tértivevényesen, a másolatot pedig őrizze meg.
- Adatkéréseknél, iratmásolásoknál is használja ki a környezetbarát (papírmentes) lehetőségeket.
- Kérje előre a költségtájékoztatót – vagy ha biztos benne, hogy csak meglévő dokumentum néhány oldaláról van szó, akkor előre jelezze, hogy vállalja a költségeket.

- A költségeit csökkentheti, ha eleve elektronikus formában kéri a dokumentumot (és megadja az e-mail címét).
- Bonyolultabb kérdéseit bontsa meg és tegye fel külön.
- Ha a Szervek pontosítást kérnek (és az nem nyilvánvalóan alaptalan), akkor a pontosított kérdését egy újabb komplett beadványba fogalmazza meg (a határidőt innen számíthatja).
- Személyes adatbetekintéshez kérjen (telefonon egyeztetve) előzetesen időpontot. Költséget spórol meg, ha ilyenkor digitális fényképezőgépet visz magával és maga készíti a másolatokat.
- Ami a közre (is) tartozik, azt tegye bátran közzé!
- Ha jogorvoslatot akar beadni, annak módját és értelmét tanácskozza meg ügyvéddel, vagy tapasztalt adatkérővel.

Egy kis segítség barátainktól...

Az elején jeleztem, hogy a Reflex Környezetvédő Egyesület Jogsegélyszolgálatára jóvoltából kb. negyven iratmintát feltettem az alapítványunk által működtetett www.civilkontroll.gyor.hu honlapra. A szövegben – az adott téma tárgyalásakor – külön jeleztem, hogy melyik iratmintát ajánljuk a probléma szemléletesebbé tételéhez. A honlapról a minták elektronikusan levezethetők és felhasználhatók.

Más. A közérdekű adatigénylőt, közérdekű bejelentőt kezdeményezése miatt elméletileg nem érheti semmilyen hátrány. Persze tudom, hogy kisebb településeken bátorság kell a helyi nagyságokat ilyen beadványokkal zaklatni. Vannak, akik inkább „kereszt adatkikérést” alkalmaznak és egy másik településen élő ismerősüket vagy civil szervezetet kérnek meg, hogy saját nevükben ők kérjék ki az adatot. Szívességéből, szolidaritásból. Amit aztán így tőlük megkapnak – és viszonzozzák a „szívességét”.

Ez is az információáramlás egyik módja.

Egy másik lehetőség, ha keres magának egy olyan civil szervezetet, amelyikben megbízik, és amelyik a témában kellő tapasztalattal rendelkezik. Íme néhány segítőkész alakulat:

**EMLA Környezeti Management
és Jog Egyesület**

1076 Budapest, Garai u. 29-31.
Tel.: 1 / 322-8462
E-mail: emla@emla.hu
Honlap: www.emla.hu

**TASZ Társaság a
szabadságjogokért**

1084 Budapest, Víg u. 28. I./3.
Tel.: 1/209-0046 és 1/279-0755
E-mail: tasz@tasz.hu
www.tasz.hu

**Demokratikus Jogok
Fejlesztéséért Alapítvány**

Cím: 1052 Budapest,
Apáczai Csere János u. 1. IV/40.
Tel: 1/411-0410, 411-0411,
Fax: 1/ 328-0874
E-mail: info@demnet.org.hu
Honlap: www.demnet.hu

**Reflex Környezetvédő
Egyesület**

9024 Győr, Bartók B.u.7.
Tel: 96 / 316- 192
E-mail: reflex@c3.hu
Honlap: www.reflex.gyor.hu

Védegylet

1114 Budapest, Bartók B.u.19.
Tel.: 1/269 42 51
E-mail: iroda@vedegylet.hu
www.vedegylet.hu

Ökotárs Alapítvány

Cím: 1056 Budapest, Szerb u.17.
Telefon: 1/411-3500
Fax: 1/411-3515
E-mail: info@okotars.hu
Honlap: www.okotars.hu

A legkomplettebb szolgáltatást a **Átlátszó Oknyomozó Újságíró Központ** által működtetett www.atlatszo.hu weboldal KIMITTUD projektje kínálja., amely eddig több mint 2000 közérdekű adatkérés megfogalmazásában (továbbításában, közvetítésében) segédkezett. A fenti honlapról tájékoztatást kaphat az adatigénylés jogi hátteréről, megismerheti a **KIMITTUD** rendszer lényegét, amit video-képernyőn is elmagyaráz az üzemeltető cég munkatársa.

Több ezer lehetséges adatgazda címét, elérhetőségét közli, tanulságos olvasmányként (és mintaként) kínálja fel az általuk közvetített megannyi adatkérés levelezését.

A KIMITTUD által biztosított szolgáltatás a tapasztalatok szerint egyaránt nagy segítséget jelent az adatigénylőknek és adatkezelő Szerveknek is.

VIII. Közérdekű adatok beszerzésével kapcsolatos fontosabb címek

Közérdekű címek jogorvoslatokhoz

Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH)

Cím: 1530 Budapest, Pf.: 5.

1125 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 22/c

Telefon: +36 (1) 391-1400

E-mail: ugyfelszolgalat@naih.hu

honlap: <http://naih.hu>

Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

Cím: 1052 Budapest V. ker. Nádor utca 22.

1387 Budapest Pf. 40.

honlap: <http://www.ajbh.hu>

telefon: (06-1-) 475-7129

Győr-Moson-Sopron Megyei Kormányhivatal

Cím: 9021 Győr, Árpád út 32.

Telefon: (96) 507-200

Fax: (96) 507-205

E-mail: hivatal@gyorkozig.hu

Honlap: www.gyorkozig.hu

Vas Megyei Kormányhivatal

Cím: 9700 Szombathely, Berzsenyi Dániel tér 1.

9701 Szombathely, Pf.: 208

Telefon: (94) 517-117

Telefax: (94) 517-105

E-mail: kormanyhivatal@vas.gov.hu

Honlap: www.kormanyhivatal.hu/hu/vas

Zala Megyei Kormányhivatal

Cím: 8900 Zalaegerszeg, Kosztolányi Dezső u. 10.

Telefon: 0692/507-700

Fax: 0692/507-755

E-mail: hivatal@zalakozig.hu

Honlap: www.kormanyhivatal.hu/hu/zala

Győri Járási Bíróság

Cím: 9021 Győr, Szent István út 3.

Postacím: 9002 Győr, Pf. 112.

Telefonszám: +36-96/508-700

E-mail : birosag@gyorvb.birosag.hu

Szombathelyi Járási Bíróság

Cím: 9700 Szombathely, Szily János u. 7.

Postacím: 9701 Szombathely, Pf. 16.

Telefonszám: +36-94/314-365

E-mail cím: birosag@szhely.birosag.hu

Zalaegerszegi Járási Bíróság

Cím: 8900 Zalaegerszeg, Várkör 2.

Postacím: 8901 Zalaegerszeg, Pf. 221.

Telefon: 92/311-375

E-mail: birosag@egerszeg.birosag.hu

Környezetvédelemmel kapcsolatos címek

**Észak-dunántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi
Felügyelőség:**

9021 Győr, Árpád u.28-32.

Tel.: 96/524-000

Honlap: <http://edktvf.zoldhatosag.hu>

E-mail: eszakdunantuli@zoldhatosag.hu

**Nyugat-dunántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi
Felügyelőség**

9700 Szombathely, Vörösmarty u. 2.

Tel: 94/ 506-700

Honlap: <http://nydtktf.zoldhatosag.hu>

e-mail: nyugadunantuli@zoldhatosag.hu

Felhasznált irodalom

Fülöp Sándor: *Környezetvédelmi demokrácia a gyakorlatban*
(Közép- és Kelet-Európai Regionális Környezetvédelmi Központ 2002)

Astrid Epiney: *Zu den Anforderungen der Aarhus-Konvention an das europäische Gemeinschaftsrecht* (Zeitschrift für Umweltrecht Sonderbeft 2003)

Christian Schrader: *Neue Umweltinformationsgesetze durch die Richtlinie 2003/4/EG* (ZUR 3/2004)

Majtényi L. – Molnár P. – Petri Lukács Á. – Szabó Máté D. (szerk.):
Az elektronikus információszabadság (Eötvös Károly Intézet, Budapest 2005)

Legal Leaks eszköztár

Szerk: Az Acces Info Europe és a Network for Reporting on Eastern Europe n-ost munkatársai, a Társaság a Szabadságjogokért közreműködésével

Kalas György: *Adatvadászat*
(Reflex Környezetvédő Egyesület, Győr, 2004)

Kalas György: *Szárba szökegent Aarhus*
(Reflex Környezetvédő Egyesület, Győr, 2006)

Az Adatvédelmi Biztos és a NAIH korábbi állásfoglalásai

A 2013 decemberében hatályos jogszabályok és azok indoklásai

A rövidítések megnevezése

Aarhusi Egyezmény 2001. évi LXXXI. törvény

AB hat.: Alkotmánybíróság határozata

Alaptörvény Magyarország Alaptörvénye

Infotv.: 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról

Ket.: 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól

Kvtv.: 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól

Ötv.: 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól

Ptk.: 1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről

„Üvegsebtörvény”: 2003. évi XXIV. törvény a közpénzek felhasználásával, a köztulajdon használatának nyilvánosságával, átláthatóbbá tételével és ellenőrzésének bővítésével összefüggő egyes törvények módosításáról

Jogszabályok a 2013. decemberi állapot szerint

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	5
II. Az adatbeszerzés általános szabályai.....	10
III. Az önkormányzatoknál lévő közérdekű adatok megszerzése az Infotv. alapján.....	26
IV. A Szervek aktív információs joga.....	35
V. Hozzáférés a jogorvoslatokhoz.....	44
VI. Nyilvánosság részvétele a különféle döntéshozatali eljárásokban	49
VII. Levezetés.....	63
VIII. Közérdekű adatok beszerzésével kapcsolatos fontosabb címek.....	66
Felhasznált irodalom	68
A rövidítések megnevezése.....	69

Gondolatok, jegyzetek:

